

Protokoll
1995/96:5

Riksdagens protokoll 1995/96:5

Tisdagen den 10 oktober

Kl. 11.00 – 11.19
14.00 – 15.43

1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Talmannen meddelade att Maj Britt Theorin (s), Tommy Waidelich (s), Maj-Lis Lööv (s), Reynoldh Furustrand (s), Yvonne Sandberg-Fries (s), Jan Andersson (s), Inga-Britt Johansson (s), Bengt-Ola Rytting (s), Axel Andersson (s), Birgitta Ahlqvist (s), Margaretha af Ugglas (m), Charlotte Cederschiöld (m), Per Stenmarck (m), Ivar Virgin (m), Karin Falkmer (m), Karl Erik Olsson (c), Karin Starrin (c), Hadar Cars (fp), Bengt Hurtig (v), Per Gahrton (mp) och Holger Gustafsson (kds) fr.o.m. den 9 oktober återtagit sina platser i riksdagen, varigenom uppdragen för deras ersättare upphört.

2 § Ledighet

Talmannen meddelade att *Per Gahrton* (mp) ansökt om sjukledighet under tiden den 9 oktober – den 9 november.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen meddelade att *Bodil Francke Ohlsson* (mp) skulle tjänstgöra som ersättare för Per Gahrton.

3 § Antalet ledamöter i utskotten

Talmannen anmälde att valberedningen föreslagit att antalet ledamöter i samtliga utskott skulle utgöra 17.

Kammaren biföll valberedningens förslag.

4 § Val av 17 ledamöter i samtliga utskott

Anf. 1 SVEN HULTERSTRÖM (s)

Fru Talman! Valberedningen har enhälligt godkänt gemensamma listor för valen av ledamöter och suppleanter i utskotten.

Prot. 1995/96:5
10 oktober

I egenskap av ordförande i valberedningen ber jag att till talmannen få överlämna de gemensamma listorna.

Företogs val av 17 ledamöter i utskotten.

De av Sven Hulterström för dessa val avlämnade gemensamma listorna godkändes av kammaren, varvid följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på resp. listor, befanns valda till *ledamöter* i

konstitutionsutskottet

Kurt Ove Johansson (s)
Catarina Rönnung (s)
Anders Björck (m)
Ingvar Johnsson (s)
Widar Andersson (s)
Birger Hagård (m)
Tone Tingsgård (s)
Birgitta Hambraeus (c)
Björn von Sydow (s)
Jerry Martinger (m)
Birgit Friggebo (fp)
Barbro Hietala Nordlund (s)
Kenneth Kvist (v)
Pär-Axel Sahlberg (s)
Inger René (m)
Peter Eriksson (mp)
Håkan Holmberg (fp)

finansutskottet

Jan Bergqvist (s)
Sören Lekberg (s)
Lars Tobisson (m)
Lisbet Calner (s)
Bo Nilsson (s)
Sonja Rembo (m)
Arne Kjörnsberg (s)
Per-Ola Eriksson (c)
Sonia Karlsson (s)
Lennart Hedquist (m)
Anne Wibble (fp)
Susanne Eberstein (s)
Johan Lönnroth (v)
Maj Britt Theorin (s)
Fredrik Reinfeldt (m)
Roy Ottosson (mp)
Mats Odell (kds)

skatteutskottet

Lars Hedfors (s)
Anita Johansson (s)
Bo Lundgren (m)
Sverre Palm (s)
Karl Hagström (s)
Karl-Gösta Svenson (m)
Lisbeth Staaf-Igelström (s)
Rolf Kenneryd (c)
Björn Ericson (s)
Carl Fredrik Graf (m)
Isa Halvarsson (fp)
Inger Lundberg (s)
Lars Bäckström (v)
Ulla Rudin (s)
Jan-Olof Franzén (m)
Ronny Korsberg (mp)
Holger Gustafsson (kds)

justitieutskottet

Lars-Erik Lövdén (s)
Birthe Sörestedt (s)
Gun Hellsvik (m)
Göran Magnusson (s)
Sigrid Bolkéus (s)
Göthe Knutson (m)
Märta Johansson (s)
Karl Erik Olsson (c)
Margareta Sandgren (s)
Anders G Högmark (m)
Siw Persson (fp)
Ann-Marie Fagerström (s)
Alice Åström (v)
Pär Nuder (s)
Maud Ekendahl (m)
Kia Andreasson (mp)
Rolf Åbjörnsson (kds)

lagutskottet

Anita Persson (s)
Bengt Kronblad (s)
Rolf Dahlberg (m)
Carin Lundberg (s)
Rune Berglund (s)
Stig Rindborg (m)
Karin Olsson (s)
Agne Hansson (c)
Eva Arvidsson (s)
Margaretha af Ugglas (m)

Prot. 1995/96:5

10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Prot. 1995/96:5
10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Bengt Harding Olson (fp)
Inger Segelström (s)
Tanja Linderborg (v)
Sven-Erik Österberg (s)
Göran R Hedberg (m)
Yvonne Ruwaida (mp)
Birgitta Carlsson (c)

utrikesutskottet

Viola Furubjelke (s)
Axel Andersson (s)
Göran Lennmarker (m)
Inga-Britt Johansson (s)
Nils T Svensson (s)
Inger Koch (m)
Yvonne Sandberg-Fries (s)
Helena Nilsson (c)
Berndt Ekholm (s)
Bertil Persson (m)
Karl-Göran Biörsmark (fp)
Lena Klevenås (s)
Eva Zetterberg (v)
Urban Ahlin (s)
Ivar Virgin (m)
Bodil Francke Ohlsson (mp)
Ingrid Näslund (kds)

försvarsutskottet

Britt Bohlin (s)
Irène Vestlund (s)
Arne Andersson (m)
Christer Skoog (s)
Sven Lundberg (s)
Henrik Landerholm (m)
Karin Wegestål (s)
Anders Svärd (c)
Ola Rask (s)
My Persson (m)
Lennart Rohdin (fp)
Birgitta Gidblom (s)
Jan Jennehag (v)
Håkan Juholt (s)
Olle Lindström (m)
Annika Nordgren (mp)
Åke Carnerö (kds)

socialförsäkringsutskottet

Maj-Inger Klingvall (s)
Börje Nilsson (s)
Gullan Lindblad (m)
Margareta Israelsson (s)
Maud Björnemalm (s)
Margit Gennser (m)
Bengt Lindqvist (s)
Ingrid Skeppstedt (c)
Anita Jönsson (s)
Gustaf von Essen (m)
Sigge Godin (fp)
Lennart Klockare (s)
Ulla Hoffmann (v)
Sven-Åke Nygårds (s)
Ulf Kristersson (m)
Ragnhild Pohanka (mp)
Rose-Marie Frebran (kds)

socialutskottet

Bo Holmberg (s)
Ingrid Andersson (s)
Sten Svensson (m)
Rinaldo Karlsson (s)
Hans Karlsson (s)
Liselotte Wågö (m)
Christina Pettersson (s)
Roland Larsson (c)
Marianne Jönsson (s)
Leif Carlson (m)
Barbro Westerholm (fp)
Conny Öhman (s)
Stig Sandström (v)
Mariann Ytterberg (s)
Birgitta Wichne (m)
Thomas Julin (mp)
Chatrine Pålsson (kds)

kulturutskottet

Åke Gustavsson (s)
Berit Oscarsson (s)
Elisabeth Fleetwood (m)
Anders Nilsson (s)
Leo Persson (s)
Stig Bertilsson (m)
Björn Kaaling (s)
Marianne Andersson (c)
Monica Widnemark (s)
Lennart Fridén (m)

Prot. 1995/96:5

10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Prot. 1995/96:5
10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Carl-Johan Wilson (fp)
Agneta Ringman (s)
Charlotta L Bjälkebring (v)
Annika Nilsson (s)
Jan Backman (m)
Ewa Larsson (mp)
Fanny Rizell (kds)

utbildningsutskottet

Jan Björkman (s)
Berit Löfstedt (s)
Beatrice Ask (m)
Bengt Silfverstrand (s)
Eva Johansson (s)
Rune Rydén (m)
Ingegerd Wärnersson (s)
Andreas Carlgren (c)
Agneta Lundberg (s)
Ulf Melin (m)
Margitta Edgren (fp)
Torgny Danielsson (s)
Britt-Marie Danestig-Olofsson (v)
Tomas Eneroth (s)
Hans Hjortzberg-Nordlund (m)
Gunnar Goude (mp)
Inger Davidson (kds)

trafikutskottet

Monica Öhman (s)
Håkan Strömberg (s)
Per Westerberg (m)
Jarl Lander (s)
Per Erik Granström (s)
Tom Heyman (m)
Krister Örnfjäder (s)
Karin Starrin (c)
Hans Stenberg (s)
Birgitta Wistrand (m)
Kenth Skårvik (fp)
Monica Green (s)
Karl-Erik Persson (v)
Lena Sandlin (s)
Lars Björkman (m)
Elisa Abascal Reyes (mp)
Tommy Waidelich (s)

jordbruksutskottet

Sinikka Bohlin (s)
Inge Carlsson (s)
Göte Jonsson (m)
Kaj Larsson (s)
Leif Marklund (s)
Ingvar Eriksson (m)
Alf Eriksson (s)
Lennart Daléus (c)
Ingemar Josefsson (s)
Carl G Nilsson (m)
Eva Eriksson (fp)
Ann-Kristine Johansson (s)
Maggi Mikaelsson (v)
Åsa Stenberg (s)
Eva Björne (m)
Gudrun Lindvall (mp)
Lennart Brunander (c)

näringsutskottet

Birgitta Johansson (s)
Bo Finnkvist (s)
Karin Falkmer (m)
Reynoldh Furustrand (s)
Mats Lindberg (s)
Mikael Odenberg (m)
Bo Bernhardsson (s)
Kjell Ericsson (c)
Sylvia Lindgren (s)
Chris Heister (m)
Christer Eirefelt (fp)
Barbro Andersson (s)
Lennart Beijer (v)
Marie Granlund (s)
Ola Karlsson (m)
Eva Goës (mp)
Göran Hägglund (kds)

arbetsmarknadsutskottet

Johnny Ahlqvist (s)
Sten Östlund (s)
Per Unckel (m)
Berit Andnor (s)
Ulrica Messing (s)
Kent Olsson (m)
Martin Nilsson (s)
Elving Andersson (c)
Laila Bjurling (s)
Patrik Norinder (m)

Prot. 1995/96:5

10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Prot. 1995/96:5
10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Elver Jonsson (fp)
Sonja Fransson (s)
Hans Andersson (v)
Christina Zedell (s)
Christel Anderberg (m)
Barbro Johansson (mp)
Dan Ericsson (kds)
bostadsutskottet
Lennart Nilsson (s)
Rune Evensson (s)
Knut Billing (m)
Bengt-Ola Rytta (s)
Britta Sundin (s)
Sten Andersson (m)
Marianne Carlström (s)
Rigmor Ahlstedt (c)
Lars Stjernkvist (s)
Stig Grauers (m)
Erling Bager (fp)
Lena Larsson (s)
Owe Hellberg (v)
Lilian Virgin (s)
Inga Berggren (m)
Per Lager (mp)
Ulf Björklund (kds)

5 § Val av 17 suppleanter i samtliga utskott

Företogs val av 17 suppleanter i utskotten.

Sedan de av Sven Hultström avlämnade gemensamma listorna godkända av kammaren befanns följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på resp. listor, valda till *suppleanter* i

konstitutionsutskottet
Nils-Göran Holmqvist (s)
Anders Ygeman (s)
Nils Fredrik Aurelius (m)
Sofia Steiner (s)
Axel Andersson (s)
Fredrik Reinfeldt (m)
Carina Hägg (s)
Sivert Carlsson (c)
Barbro Andersson (s)
Margaretha af Ugglas (m)
Margitta Edgren (fp)
Birgitta Gidblom (s)
Bengt Hurtig (v)

Maj-Lis Lööv (s)
Ola Karlsson (m)
Gudrun Lindvall (mp)
Lars Leijonborg (fp)

finansutskottet

Kjell Nordström (s)
Thomas Östros (s)
Per Bill (m)
Börje Nilsson (s)
Nils T Svensson (s)
Anna Åkerhielm (m)
Göran Magnusson (s)
Karin Starrin (c)
Leif Marklund (s)
Stig Rindborg (m)
Karin Pilsäter (fp)
Carin Lundberg (s)
Lars Bäckström (v)
Per Olof Håkansson (s)
Tom Heyman (m)
Birger Schlaug (mp)
Michael Stjernström (kds)

skatteutskottet

Lars U Granberg (s)
Ingibjörg Sigurdsdóttir (s)
Charlotte Cederschiöld (m)
Margareta Israelsson (s)
Kaj Larsson (s)
Ola Sundell (m)
Maj Britt Theorin (s)
Eskil Erlandsson (c)
Susanne Eberstein (s)
Inga Berggren (m)
Karin Pilsäter (fp)
Conny Öhman (s)
Per Rosengren (v)
Agneta Ringman (s)
Jerry Martinger (m)
Eva Goës (mp)
Michael Stjernström (kds)

justitieutskottet

Helena Frisk (s)
Ingrid Andersson (s)
Jeppe Johnsson (m)

Prot. 1995/96:5
10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Prot. 1995/96:5
10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Arne Kjörnsberg (s)
Eva Johansson (s)
Göran R Hedberg (m)
Jan Andersson (s)
Görel Thurdin (c)
Widar Andersson (s)
Christel Anderberg (m)
Bengt Harding Olson (fp)
Barbro Hietala Nordlund (s)
Tanja Linderborg (v)
Nalin Baksi (s)
Liselotte Wågö (m)
Gunnar Goude (mp)
Michael Stjernström (kds)

lagutskottet

Birgitta Ahlqvist (s)
Anders Ygeman (s)
Marietta de Pourbaix-Lundin (m)
Thomas Östros (s)
Rune Evensson (s)
Carl Bildt (m)
Marianne Carlström (s)
Rigmor Ahlstedt (c)
Karl Hagström (s)
Eva Björne (m)
Kerstin Heinemann (fp)
Per Erik Granström (s)
Per Rosengren (v)
Agneta Lundberg (s)
Lennart Fridén (m)
Peter Eriksson (mp)
Ingrid Skeppstedt (c)

utrikesutskottet

Maj-Lis Lööv (s)
Carina Hägg (s)
Carl Bildt (m)
Bengt Silfverstrand (s)
Sonia Karlsson (s)
Sten Tolgfors (m)
Inger Lundberg (s)
Marianne Andersson (c)
Ingegerd Wärnersson (s)
Hans Hjortzberg-Nordlund (m)
Håkan Holmberg (fp)
Ronny Olander (s)
Björn Samuelson (v)
Tommy Waidelich (s)

Gustaf von Essen (m)
Marianne Samuelsson (mp)
Tuve Skånberg (kds)

försvarsutskottet

Jörgen Persson (s)
Ulf Kero (s)
Rolf Gunnarsson (m)
Lars-Erik Lövdén (s)
Reynoldh Furustrand (s)
Göthe Knutson (m)
Dag Ericson (s)
Erik Arthur Egervärn (c)
Tone Tingsgård (s)
Carl Fredrik Graf (m)
Eva Flyborg (fp)
Pär-Axel Sahlberg (s)
Eva Zetterberg (v)
Ingibjörg Sigurdsdóttir (s)
Stig Grauers (m)
Thomas Julin (mp)
Tuve Skånberg (kds)

socialförsäkringsutskottet

Mona Berglund Nilsson (s)
Ronny Olander (s)
Margareta E Nordenvall (m)
Rinaldo Karlsson (s)
Karin Wegestål (s)
Rolf Gunnarsson (m)
Claes-Göran Brandin (s)
Andreas Carlgren (c)
Sonja Fransson (s)
Leif Carlson (m)
Hadar Cars (fp)
Juan Fonseca (s)
Alice Åström (v)
Carina Moberg (s)
Marietta de Pourbaix-Lundin (m)
Birger Schlaug (mp)
Michael Stjernström (kds)

socialutskottet

Jan Andersson (s)
Sofia Steiner (s)
Per Stenmarck (m)
Birgitta Ahlqvist (s)
Sten Östlund (s)
Tomas Högström (m)

Prot. 1995/96:5
10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Birthe Sörestedt (s)
Kerstin Warnerbring (c)
Maud Björnemalm (s)
Bertil Persson (m)
Kerstin Heinemann (fp)
Martin Nilsson (s)
Charlotta L Bjälkebring (v)
Ola Rask (s)
My Persson (m)
Ragnhild Pohanka (mp)
Tuve Skånberg (kds)

kulturutskottet

Nils-Erik Söderqvist (s)
Georg Andersson (s)
Gunnar Hökmark (m)
Catarina Rönnung (s)
Irène Vestlund (s)
Birgitta Wichne (m)
Jarl Lander (s)
Erik Arthur Egervärn (c)
Christina Pettersson (s)
Birgitta Wistrand (m)
Kenth Skårvik (fp)
Rune Berglund (s)
Gudrun Schyman (v)
Eva Arvidsson (s)
Patrik Norinder (m)
Per Lager (mp)
Tuve Skånberg (kds)

utbildningsutskottet

Majléne Westerlund Panke (s)
Nalin Baksi (s)
Tomas Högström (m)
Bo Bernhardsson (s)
Krister Örnfjäder (s)
Margareta E Nordenvall (m)
Lena Sandlin (s)
Marie Wilén (c)
Margareta Sandgren (s)
Ulf Kristersson (m)
Conny Sandholm (fp)
Marie Granlund (s)
Hanna Zetterberg (v)
Nils-Erik Söderqvist (s)
Chris Heister (m)
Kia Andreasson (mp)
Tuve Skånberg (kds)

trafikutskottet

Claes-Göran Brandin (s)
Ingegerd Sahlström (s)
Ulla Löfgren (m)
Anders Nilsson (s)
Lisbet Calner (s)
Jeppe Johnsson (m)
Sigrid Bolkéus (s)
Sivert Carlsson (c)
Anita Jönsson (s)
Maud Ekendahl (m)
Torsten Gavelin (fp)
Ingemar Josefsson (s)
Lennart Beijer (v)
Åsa Stenberg (s)
Carl G Nilsson (m)
Roy Ottosson (mp)
Karin Olsson (s)

jordbruksutskottet

Michael Hagberg (s)
Anneli Hulthén (s)
Ola Sundell (m)
Håkan Strömberg (s)
Bengt Kronblad (s)
Peter Weibull Bernström (m)
Sverre Palm (s)
Marie Wilén (c)
Berndt Ekholm (s)
Inger René (m)
Lennart Fremling (fp)
Lena Klevenås (s)
Hanna Zetterberg (v)
Inger Segelström (s)
Anders G Högmark (m)
Marianne Samuelsson (mp)
Birgitta Carlsson (c)

näringsutskottet

Dag Ericson (s)
Laila Bäck (s)
Sten Tolgfors (m)
Inge Carlsson (s)
Anneli Hulthén (s)
Charlotte Cederschiöld (m)
Alf Eriksson (s)
Kerstin Warnerbring (c)
Hans Stenberg (s)
Jan Backman (m)

Prot. 1995/96:5

10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Prot. 1995/96:5
10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Eva Flyborg (fp)
Lilian Virgin (s)
Owe Hellberg (v)
Lars U Granberg (s)
Lennart Hedquist (m)
Ronny Korsberg (mp)
Michael Stjernström (kds)

arbetsmarknadsutskottet

Kristina Zakrisson (s)
Paavo Vallius (s)
Anna Åkerhielm (m)
Bengt-Ola Rytta (s)
Georg Andersson (s)
Per Bill (m)
Christer Skoog (s)
Börje Hörnlund (c)
Sylvia Lindgren (s)
Olle Lindström (m)
Ola Ström (fp)
Lars Stjernkvist (s)
Ingrid Burman (v)
Ann-Marie Fagerström (s)
Ulf Melin (m)
Birger Schlaug (mp)
Michael Stjernström (kds)

bostadsutskottet

Carina Moberg (s)
Juan Fonseca (s)
Peter Weibull Bernström (m)
Berit Oscarsson (s)
Ingvar Johnsson (s)
Ulla Löfgren (m)
Lisbeth Staaf-Igelström (s)
Eskil Erlandsson (c)
Ulf Kero (s)
Jan-Olof Franzén (m)
Lennart Fremling (fp)
Inger Segelström (s)
Maggi Mikaelsson (v)
Berndt Ekholm (s)
Mikael Odenberg (m)
Barbro Johansson (mp)
Tuve Skånberg (kds)

6 § Utökning av antalet suppleanter i utskotten och EU-nämnden

Enligt ett från samtliga partier av valberedningen tillstyrkt förslag beslöt kammaren att utöka antalet suppleanter från 17 enligt följande:

till 20 i konstitutionsutskottet
till 26 i finansutskottet
till 23 i skatteutskottet
till 20 i justitieutskottet
till 20 i lagutskottet
till 24 i utrikesutskottet
till 23 i försvarsutskottet
till 23 i socialförsäkringsutskottet
till 22 i socialutskottet
till 23 i kulturutskottet
till 23 i utbildningsutskottet
till 22 i trafikutskottet
till 23 i jordbruksutskottet
till 24 i näringsutskottet
till 26 i arbetsmarknadsutskottet
till 21 i bostadsutskottet samt
från 24 till 25 i EU-nämnden

7 § Val av extra suppleanter i samtliga utskott och EU-nämnden

Företogs val av extra suppleanter i samtliga utskott.

Kammaren medgav att valen fick ske i ett sammanhang.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleanter i konstitutionsutskottet

Lennart Brunander (c)
Elisa Abascal Reyes (mp)
Rose-Marie Frebran (kds)

suppleanter i finansutskottet

Pär Nuder (s)
Bengt Kronblad (s)
Margit Gennser (m)
Bo Lundgren (m)
Andreas Carlgren (c)
Lars Leijonborg (fp)
Ulla Hoffmann (v)
Ewa Larsson (mp)
Tuve Skånberg (kds)

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

suppleanter i skatteutskottet

Barbro Andersson (s)
Stig Rindborg (m)
Nils Fredrik Aurelius (m)
Ingrid Burman (v)
Birger Schlaug (mp)
Tuve Skånberg (kds)

suppleanter i justitieutskottet

Lars Björkman (m)
Annika Nordgren (mp)
Tuve Skånberg (kds)

suppleanter i lagutskottet

Ann-Kristine Johansson (s)
Roy Ottosson (mp)
Rolf Åbjörnsson (kds)

suppleanter i utrikesutskottet

Håkan Juholt (s)
Henrik Landerholm (m)
Karl Erik Olsson (c)
Lennart Rohdin (fp)
Gudrun Schyman (v)
Yvonne Ruwaida (mp)
Michael Stjernström (kds)

suppleanter i försvarsutskottet

Nils-Göran Holmqvist (s)
Anders Björck (m)
Inga Berggren (m)
Håkan Holmberg (fp)
Peter Eriksson (mp)
Michael Stjernström (kds)

suppleanter i socialförsäkringsutskottet

Björn Ericson (s)
Torgny Danielsson (s)
Karl-Göran Biörsmark (fp)
Johan Lönnroth (v)
Marianne Samuelsson (mp)
Tuve Skånberg (kds)

suppleanter i socialutskottet

Barbro Hietala Nordlund (s)
Karin Olsson (s)
Gullan Lindblad (m)
Eva Goës (mp)
Michael Stjernström (kds)

Prot. 1995/96:5

10 oktober

**Fel! Okänt
växelargument.**

suppleanter i kulturutskottet

Brita Sundin (s)
Ivar Virgin (m)
Margareta Andersson (c)
Christer Eirefelt (fp)
Barbro Johansson (mp)
Michael Stjernström (kds)

suppleanter i utbildningsutskottet

Kristina Zakrisson (s)
Per Unckel (m)
Ola Ström (fp)
Björn Samuelson (v)
Ragnhild Pohanka (mp)
Michael Stjernström (kds)

suppleanter i trafikutskottet

Bo Nilsson (s)
Elving Andersson (c)
Lennart Fremling (fp)
Ewa Larsson (mp)
Mats Odell (kds)

suppleanter i jordbruksutskottet

Ann-Marie Fagerström (s)
Sven-Erik Österberg (s)
Erling Bager (fp)
Jan Jennehag (v)
Roy Ottosson (mp)
Dan Ericsson (kds)

suppleanter i näringsutskottet

Leo Persson (s)
Olle Lindström (m)
Per Westerberg (m)
Roland Larsson (c)
Torsten Gavelin (fp)
Birger Schlaug (mp)
Tuve Skånberg (kds)

suppleanter i arbetsmarknadsutskottet

Alf Eriksson (s)
Annika Nilsson (s)
Ulf Kristersson (m)
Per Stenmarck (m)
Margareta Andersson (c)
Lennart Rohdin (fp)
Karl-Erik Persson (v)

Prot. 1995/96:5
10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Per Lager (mp)
Tuve Skånberg (kds)

suppleanter i bostadsutskottet

Agne Hansson (c)
Siw Persson (fp)
Bodil Francke Ohlsson (mp)
Michael Stjernström (kds)

suppleant i EU-nämnden

Maggi Mikaelsson (v)

8 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Maj Britt Theorin* (s) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Tommy Waidelich* (s) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Maj-Lis Lööv* (s) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Jan Andersson* (s) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Anneli Hulthén* (s) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Birgitta Ahlqvist* (s) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Georg Andersson* (s) har anhållit att fr.o.m. den 1 november 1995 bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Charlotte Cederschiöld* (m) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Per Stenmarck* (m) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Ivar Virgin* (m) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Margaretha af Ugglas* (m) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Hadar Cars* (fp) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Peeter Luksep* (m) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ersättare för ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Greger Tidlund* (s) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ersättare för ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Kerstin Alnebratt* (s) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ersättare för ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Prot. 1995/96:5
10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Talmannen meddelade att *Endrick Schubert* (s) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ersättare för ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Anna-Karin Jonsson* (s) har anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ersättare för ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Mats Odell* (kds) har av sagt sig uppdraget att vara ledamot i EU-nämnden.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Marianne Andersson* (c) har av sagt sig uppdraget att vara ledamot i Krigsdelegationen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Georg Andersson* (s) har av sagt sig uppdraget att vara ledamot och ordförande i Riksdagens revisorer.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Britt Bohlin* (s) har av sagt sig uppdraget att vara suppleant i EU-nämnden.

Kammaren biföll denna avsägelse.

9 § Ansökan om ledighet

Talmannen meddelade att *Thomas Julin* (mp) ansökt om sjukledighet under tiden den 10 oktober – den 15 november.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen meddelade att *Eva Julin* (mp) skulle tjänstgöra som ersättare för Thomas Julin.

10 § Anmälan om kompletteringsval

Talmannen meddelade att på grund av uppkomna vakanser hade *dels* Kristdemokraternas riksdagsgrupp anmält Holger Gustafsson som ledamot i EU-nämnden och Rose-Marie Frebran som suppleant i talmanskonferensen,

dels Centerns riksdagsgrupp anmält Karin Starrin som ledamot i Krigsdelegationen,

dels Socialdemokraternas riksdagsgrupp anmält Per Olof Håkansson som ledamot och ordförande i Riksdagens revisorer, Frank Lassen som suppleant i näringsutskottet under Bo Finnkvists ledighet och Christer Skoog som suppleant i EU-nämnden,

dels Miljöpartiets riksdagsgrupp anmält Eva Julin som suppleant i försvarsutskottet och i socialutskottet under Thomas Julins ledighet,

dels Moderata samlingspartiets riksdagsgrupp anmält Elizabeth Nyström som suppleant i kulturutskottet under Stig Bertilssons ledighet och Per Westerberg som suppleant i EU-nämnden.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i EU-nämnden

Holger Gustafsson (kds)

ledamot i Krigsdelegationen

Karin Starrin (c)

ledamot och ordförande i Riksdagens revisorer

Per Olof Håkansson (s)

suppleant i talmanskonferensen

Rose-Marie Frebran (kds)

suppleant i försvarsutskottet

Eva Julin (mp)

suppleant i socialutskottet

Eva Julin (mp)

suppleant i kulturutskottet

Elizabeth Nyström (m)

suppleant i näringsutskottet

Frank Lassen (s)

suppleanter i EU-nämnden

Per Westerberg (m)

Christer Skoog (s)

11 § Kallelse till utskottssammanträde

Talmannen kallade samtliga utskott till konstituerande sammanträde kl 11.30.

Prot. 1995/96:5

10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

12 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 3 och 4 oktober.

13 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1995/96:12 till försvarsutskottet

1995/96:19 till skatteutskottet

1995/96:23 till socialutskottet.

1995/96:43 till lagutskottet

Motioner

1995/96:Sf1- Sf3 till socialförsäkringsutskottet

14 § Anmälan av svar på skriftliga frågor

Talmannen meddelade att sex svar på skriftliga frågor inkommit.

15 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framstälts

den 5 oktober

1995/96:12 av *Eva Goës* (mp) till statsministern om provsprängningarna av kärnvapen

1995/96:13 av *Per Lager* (mp) till utrikesministern om Mordechai Vanunu

1995/96:14 av *Kia Andreasson* (mp) till justitieministern om rasistiskt våld

1995/96:15 av *Lena Klevenås* (s) till miljöministern om gränsöverskridande föroreningar vad avser Östersjön

1995/96:16 av *Lennart Daléus* (c) till miljöministern om jordskalv och kärnkraft

1995/96:17 av *Lennart Daléus* (c) till statsrådet Jörgen Andersson om jordskalvet under Ringhals

1995/96:18 av *Marianne Andersson* (c) till statsrådet Leif Blomberg om judar från f.d. Sovjetunionen

den 6 oktober

1995/96:19 av *Lennart Daléus* (c) till miljöministern om tillståndsprövning för Oskarshamn 1

1995/96:20 av *Eva Goës* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson om tillståndsprovning för Ringhals 2
1995/96:21 av *Eva Goës* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson om slutförvaring av kärnkraftsavfall
1995/96:22 av *Marie Wilén* (c) till miljöministern om förändring av EU:s jordbrukspolitik
1995/96:23 av *Marianne Andersson* (c) till näringsministern om marknadsföringen av Sverige
1995/96:24 av *Lennart Daléus* (c) till justitieministern om kraftföretagens ansvar vid kärnkraftsolyckor

den 9 oktober

1995/96:25 av *Margitta Edgren* (fp) till socialministern om vårdbehövandes möjlighet att byta kommun
1995/96:26 av *Sten Andersson* (m) till kulturministern om professionell boxning i Sverige
1995/96:27 av *Britt-Marie Danestig-Olofsson* (v) till utbildningsministern om utbildningssatsningarna som finansieras av arbetsmarknadspolitiska medel

Frågorna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 10 oktober.

Ajournering

På förslag av talmannen beslöt kammaren kl. 11.18 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

16 § Svar på fråga 1995/96:11 om lågavlönade kvinnor

Anf. 2 Statsrådet MONA SAHLIN (s)

Fru talman! Inger Segelström har frågat mig vad regeringen tänker vidta för åtgärder för att de lågavlönade eller arbetslösa kvinnorna i framtiden skall ha lika rätt till ett arbete med en lön de kan försörja sig på.

Grunden för jämställdheten handlar om att både kvinnor och män skall vara ekonomiskt oberoende.

Regeringen har nyligen tillkallat en särskild utredare med uppdrag att kartlägga skillnaden mellan kvinnors och mäns situation på arbetsmarknaden ur ett sysselsättningsperspektiv och att utifrån kartläggningen bedöma utvecklingen av kvinnors framtida arbetsmarknad (Dir.

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Svar på frågor

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

1995:119). Uppdraget skall redovisas i mars nästa år. Centrala frågor för utredningen är också att redovisa hur kvinnors arbetstider skiljer sig från mäns och hur omfattande kvinnors deltidsarbetslöshet är samt inom vilka sektorer av arbetsmarknaden den förekommer.

För att det skall vara möjligt att bättre än hittills analysera lönebildningen och utvecklingen av kvinnors och mäns löner har SCB på regeringens uppdrag i dag presenterat en alternativ uppläggning av statistik över lönestrukturer. Jag kommer att ha fortsatt kontakt med parterna om arbetet med att förbättra lönestatistiken.

Jag kommer vidare att mycket noga följa avtalsrörelsen och utvecklingen av löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Jag kommer också på inrådan av Jämställdhetsdelegationen att efter avtalsrörelsen arrangera ett seminarium alternativt en hearing om just löneskillnaderna. Bl.a. är det viktigt att överväga behovet av åtgärder för att komma till rätta med löneskillnaderna mellan kvinnor och män.

Till sist vill jag understryka att ett långsiktigt jämställdhetsarbete måste syfta till att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden. Här måste en gemensam strategi för hur vi väljer att skapa förutsättningar för en framtida arbetsmarknad tas fram.

Arbetet med att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden handlar om att via förändrad arbetsorganisation och kompetensutveckling skapa kunskapsintensiva arbeten som kännetecknas av en hög grad av professionalitet. Det livslånga lärandet måste få praktiska konsekvenser i människors vardag. På detta vis kan konkurrenskraft kombineras med en större rättvisa i arbetslivet. Med denna kompetensutveckling måste med nödvändighet även löneutveckling följa.

Anf. 3 INGER SEGELSTRÖM (s)

Fru talman! Jag vill tacka jämställdhetsministern för svaret. Vi delar oron för hur vi skall klara kvinnors arbete på lång sikt i Sverige, där över 60 % av kvinnorna arbetar inom den offentliga sektorn, en sektor som får allt mindre pengar.

Förutom min oro över var kvinnorna skall arbeta känner jag också en oro över hur kvinnorna skall kunna försörja sig i framtiden. Det ofrivilliga deltidsarbetet, som gör att kvinnorna inte kan försörja sig under sin yrkesverksamma tid, innebär också att vi om ett par år kommer att få en ny grupp kvinnor som inte kommer att kunna leva på sin pension. Så framtiden är oroande.

Det hjälper inte att bara vara orolig, att tillsätta utredningar eller att räkna statistik på ett nytt sätt. Vad jag skulle vilja veta är om regeringen redan nu, t.ex. i tillväxtpropositionen, kommer att ta chansen att göra något speciellt för kvinnorna. Kommer vi t.ex. att få se en kvinno-profil?

Anf. 4 Statsrådet MONA SAHLIN (s)

Fru talman! Låt mig först betona en sak som inte nämndes i svaret. Inger Segelström säger nu att den offentliga sektorn är en sektor som får allt mindre pengar. Man måste då understryka att det bara är om vi gemensamt kan se till att ekonomin växer som dessa sektorer kan fort-

sätta att fungera, dessa sektorer som inte minst vi kvinnor är så beroende av för att både kunna vara föräldrar och arbeta. Det är livsavgörande för kvinnors jämställdhet.

Som Inger Segelström säger hjälper det inte bara med utredningar eller bättre statistik. Däremot är detta en förutsättning för att vi på rätt sätt skall kunna åtgärda det som verkligen är diskriminerande när det gäller t.ex. kvinnors löner. Vi har i dag inte en lönestatistik som gör det möjligt att mäta och jämföra lönerna i olika yrken. Det är otvivelaktigt så att vi vet för litet om vilka drivkrafter som behövs för att kvinnor i framtiden skall kunna få mer av kompetens och kunna finnas med på framtidens arbetsmarknad.

Givetvis finns också könsperspektivet med i arbetet med tillväxtpropositionen. Men det räcker inte, utan det är det långsiktiga arbetet, med både utredningen och utvecklandet av statistiken som jag hoppas skall göra det möjligt för oss här i riksdagen att under mandatperioden göra mer för kvinnors löne- och arbetsutveckling.

Anf. 5 INGER SEGELSTRÖM (s)

Fru talman! Jämställdhetsministern och jag delar uppfattningen att vi måste få ordning på vår ekonomi. Det som händer med kvinnorna på arbetsmarknaden och framför allt inom den offentliga sektorn är en så stor strukturell kris att den är väl jämförbar både med vad som hänt inom gruvindustrin och med den varvskris som vi haft i Sverige tidigare. Det är därför vi måste gå vidare och diskutera vilka planer vi kan ha.

Vi vet redan i dag att kvinnor tjänar mindre inom alla arbetsmarknadens områden i Sverige. Vi behöver inte utreda den saken mer, utan nu kan vi gå från ord till handling. Det är därför jag är så oroad över att vi egentligen inte gör tillräckligt mycket för kvinnors arbetsmarknad. Jag skulle vilja se mer av det, t.ex. i den proposition som kommer, att man där nu tar ett första steg.

Anf. 6 Statsrådet MONA SAHLIN (s)

Fru talman! Jag delar den oro som Inger Segelström ger uttryck för. Jag vill understryka det. Men om man säger att "vi" måste göra mer, måste man också vara på det klara med – och det vet jag att Inger Segelström är – att "vi" i det här fallet inte bara kan vara regeringen, utan att det också handlar oerhört mycket om hur parterna kommer att hantera frågorna om t.ex. deltidsarbetet eller om löneutvecklingen och om i vilken mån arbetsrätten kommer att göra det möjligt för kvinnor att växa i de arbetsuppgifter de har.

Det jag menar med en gemensam strategi är att vi som politiker måste bestämma oss för vilka metoder som är mest framgångsrika för just oss vad gäller att t.ex. bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden. I den strategin måste också andra, t.ex. parterna, ta ett betydligt större ansvar än hittills för kvinnors rättigheter.

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 7 INGER SEGELSTRÖM (s)

Fru talman! Kan då de lågavlönade kvinnorna räkna med att jämställdhetsministern tar upp frågan om den ofrivilliga deltiden och föreslår att parterna jobbar för att kvinnorna fortsättningsvis skall få heltidstjänster?

Anf. 8 Statsrådet MONA SAHLIN (s)

Fru talman! Ja, det har jämställdhetsministern redan gjort, eftersom det första uppdrag som Arbetsrättskommissionen har fått är att ta fram ett förslag till avtal om det ofrivilliga deltidsarbetet. I annat fall är vi beredda att överväga lagstiftning.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1995/96:4 om antipersonella minor

Anf. 9 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s)

Fru talman! Eva Zetterberg har frågat mig om utredningsarbetet rörande antipersonella minor, även kallade truppminor, nu är slutfört och om Sverige i så fall snarast kan avveckla sådana minor inom det svenska försvaret.

Regeringen gav den 30 mars 1995 (Fo95/738/MIL) Försvarsmakten i uppdrag att i föreslagna försvarsmaktsstrukturer särskilt redovisa behovet av truppminor samt de taktiska, operativa, organisatoriska, ekonomiska och andra konsekvenser som ett utnyttjande av andra försvarsalternativ än truppminor i krigsorganisationen skulle innebära.

Av redovisningen skall också framgå nuvarande innehav av olika typer av truppminor inklusive bl.a. deras ålder, antal, livslängd och omsättningsbehov. Vidare skall framgå Försvarsmaktens planerade nyanskaffning av olika typer av minor avseende bl.a. antal, tider och kostnader.

Uppdraget skall redovisas i anslutning till den redovisning som skall ske under våren 1996 inför nästa försvarsbeslut.

Svaret på Eva Zetterbergs fråga är således att utredningen om det svenska försvarets behov av truppminor och om konsekvenserna av ett avskaffande av sådana minor ännu inte är färdig.

Anf. 10 EVA ZETTERBERG (v)

Fru talman! Jag vill tacka försvarsministern för svaret på frågan.

Jag vill inleda med att konstatera att vi nyligen avslutat översynskonferensen vad gäller särskilt inhumana vapen. Minor anses där vara ett av de allra värsta vapen som världen förfogar över. Sverige har, enligt min uppfattning, agerat mycket väl och mycket engagerat i denna fråga. Men ett problem med Sveriges agerande är ju att vi själva fortfarande förfogar över truppminor inom det svenska försvaret.

Av det svar jag fått av försvarsministern framgår inte att det kan finnas en bristande trovärdighet i Sveriges agerande i internationella sammanhang när vi kräver exportförbud och driver på internationellt

för att totalt avskaffa minor samtidigt som vi har dem kvar inom vårt svenska försvar.

Jag vill åberopa vad den svenska regeringens representant i Wien, Jan Eliasson, framhöll. I sitt tal i Wien den 26 september framhöll han att det nu är dags att gå från allmänna moraliska ställningstaganden och moraliska fördömanden till att stärka bindande legala normer. Vi måste gå vidare på den grunden och se till att målet är att avskaffa minor totalt.

Då menar jag att det är en lång och utdragen behandling av denna fråga att först våren 1996 kunna komma fram till ett svar på denna utredning.

Anf. 11 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s)

Fru talman! Jag delar Eva Zetterbergs avsky mot truppminor. Målet för Sverige är ett globalt förbud mot antipersonella minor. Sverige har lagt ett förslag om ett sådant förbud och arbetar aktivt med att driva förslaget vid den översynskonferens som just nu pågår i Wien. Konferensen avslutas på fredag. Först därefter går det att uttala sig om vad de internationella överläggningarna har lett fram till.

Om det blir en internationell överenskommelse om totalförbud mot antipersonella minor kommer självfallet inte några sådana minor längre att användas av det svenska försvaret. Det är just för att utreda konsekvenserna av ett sådant förbud som regeringen har gett Försvarsmakten det utredningsuppdrag som jag redovisade i mitt svar.

Jag vill tillägga följande fakta som ofta glöms bort i debatten i Sverige. Sverige tillverkar inga antipersonella minor. Vi exporterar inga sådana minor. Vi avser inte att inköpa några för att förnya våra lager. Vi har minor endast av en anledning, nämligen att försvara landet, vår frihet, vår befolkning och våra barn. Vi avser inte att använda våra minor utanför vårt lands gränser. Vi har minorna enbart för att skydda oss mot angripare.

Anf. 12 EVA ZETTERBERG (v)

Fru talman! Försvarsministern, jag inser mycket väl att det är stor skillnad på Sveriges sätt att handha minor jämfört med andra länder som aktivt har använt dem i angreppskrig. Men detta innehav minskar likafullt Sveriges trovärdighet internationellt.

Det finns andra länder som har gått före på detta område. Vi har Belgien som har fattat ett sådant beslut och, överraskande nog, Frankrike som i samband med översynskonferensen har talat om sin avsikt att totalt eliminera minor inom det franska försvaret.

Jag menar att detta allvarligt skadar förtroendet för Sverige internationellt. Det hade varit mycket lämpligt att ta ett sådant beslut från svensk sida i samband med översynskonferensen, inte som ett resultat av denna utan på eget initiativ för att gå före, eller åtminstone följa efter de länder som har påbörjat den här processen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

18 § Svar på fråga 1995/96:2 om priset på handelsgödsel

Anf. 13 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Carl G Nilsson har, med hänvisning till ett uttalande om priset på handelsgödsel, frågat mig om jag är beredd att undersöka vilka effekter som höjda priser på insatsvaror har på den svenska livsmedelsproduktionens konkurrenskraft samt på konsumentpriserna på livsmedel.

Efter förslag från regeringen beslutade riksdagen i december 1994 att höja miljöavgifterna på handelsgödsel. Bakgrunden till detta var en ökad användning av handelsgödsel.

Jag vill erinra om att riksdagen har begärt att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag rörande resurshushållande konventionellt jordbruk. Jag utgår ifrån att frågan om miljöavgifternas utformning kommer att prövas i detta sammanhang.

I det fall det blir aktuellt med ytterligare avgiftshöjningar ser jag det som naturligt att de föregås av en analys av effekterna av en sådan höjning.

Anf. 14 CARL G NILSSON (m)

Fru talman! Tack för svaret. Skälet till min fråga var att miljöministern i en intervju i Skåne den 11 september uttalade att hon kunde tänka sig att medverka till en höjning av priserna.

Jag beklagar att höjningen i december 1994 blev av. Jag beklagar det därför att det finns ett direkt samband mellan priset på handelsgödsel och andra insatsmedel å ena sidan och priset på livsmedel å den andra. Jag tror att vi har Europas högsta priser på detta i det svenska lantbruket.

Jordbruksministern säger att det har blivit en ökad användning. Det skedde ett ökat inköp av handelsgödsel i slutet av 1994. Det berodde på att det var aviserat en höjning av priserna framöver. Det var alltså inte frågan om en ökad användning, utan ett ökat inköp av gödsel.

Jag tycker att det är oroande att jordbruksministern antyder att det kan bli ytterligare höjningar av skatten på handelsgödsel. Därmed finns det en risk för att vi får en fortsatt höjning eller en utebliven minskning av livsmedelspriserna. Den successiva minskning av livsmedelspriserna som kom till stånd under den förra regeringen bröts ju bl.a. på grund av att skatten på insatsmedlen höjdes.

Jag skulle vilja sluta med att fråga om jag skall tyda svaret så att jordbruksministern kan tänka sig att vara med om ytterligare höjningar av det som redan nu är Europas högsta priser på handelsgödsel.

Anf. 15 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Låt mig först klara ut vad miljöministern har sagt och inte sagt. Hon har inte föreslagit en särskild regional avgift för Skåne. Detta kom upp i samband med en presskonferens när hon diskuterade regionala avgifter på trafiken. När en journalist föreslog att man skulle kunna göra motsvarande på jordbruket svarade hon litet skämtsamt: Ja, det kanske vore en idé.

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Det var alltså ingen djupare tanke från hennes sida. Det är inte aktuellt, vare sig från hennes sida eller från min, att föreslå några regionala avgifter på insatsvaror.

Låt mig sedan säga att det är väl känt att socialdemokraterna under hela tiden i opposition drev frågan om att bibehålla den högre nivån på avgifterna på både handelsgödsel och kemikalier.

Carl G Nilsson försöker nu få det att framstå som om anledningen till de uteblivna prissänkningarna skulle vara att vi har höjt priset på handelsgödsel. Det är nog inte så enkelt. De höga matpriserna i Sverige har andra och mer mångfasetterade förklaringar.

De har bl.a. med den låga kronkursen, och därmed den uteblivna importen, att göra. Jag tror att man får vara litet mer analytisk innan man säger så som Carl G Nilsson har gjort.

Carl G Nilsson skall inte tyda svaret så att jag i dag är beredd att förorda en ytterligare höjning. Det är jag alltså inte.

Anf. 16 CARL G NILSSON (m)

Fru talman! Det sista tackar jag för å jordbruksnäringens vägnar. Det är naturligtvis självklart att en höjning av priset på något av insatsmedlen för jordbruket har ett samband med livsmedelspriserna. Vi har Europas högsta skatter på insatsmedel. Det gäller handelsgödsel, dieselolja, bekämpningsmedel osv. Sammantaget innebär detta naturligtvis en mycket stor svårighet att få till stånd den sänkning av livsmedelspriserna som är så nödvändig.

Anf. 17 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Jag vill erinra om att EU-medlemskapet medför en ökad intäkt för jordbruksnäringen som helhet på i genomsnitt 11 %. Det varierar i olika delar av landet och mellan olika produktionsgrenar. Sockerbetsodlingen drog den största vinstlotten, och svinproduktionen förlorade på det hela.

Jag håller med om att vi har både höga avgifter och strängare regler i övrigt för vårt jordbruk. Detta har vi genomfört gemensamt, jordbruket och staten.

Jag tror att det kommer att utgöra en värdefull konkurrensfördel. Det har vi redan sett när det gäller export av svensk mat. Den har ökat med 30 % under det första halvåret. Det tycker jag är mycket glädjande. Jag är övertygad om att till detta bidrar att vi har ren miljö och relativt giftfria produkter.

Anf. 18 CARL G NILSSON (m)

Fru talman! Det är riktigt att jordbruket har fått en förbättring av sin konkurrenskraft i förhållande till hur det var före medlemskapet. Men låt mig erinra om att den förbättringen skedde från en mycket låg nivå där svenskt jordbruk hade en mycket dålig konkurrenskraft.

Ett av skälen till att vi från vårt håll verkade så ivrigt för ett medlemskap var just att svenskt jordbruk skulle få en så lika konkurrenskraft som möjligt gentemot det övriga europeiska jordbruket. Jag vill upprepa att jag beklagar att det på en del områden är en mycket ojämlig

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

konkurrenssituation. Det gäller just ett sådant område som skatt på insatsmedel.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1995/96:9 om mjölkproducenterna

Anf. 19 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Lennart Brunander har frågat mig om regeringen är beredd att utforma ett förslag till mjölkpension för att frigöra mjölkkvot.

Jag håller med Lennart Brunander när han i sin fråga konstaterar att Sveriges landskvot är för liten i förhållande till den produktionsförmåga som i dag finns hos landets mjölkproducenter. Det är alltid problematiskt att införa ett system som är produktionsbegränsande. Landskvoten är en begränsning. Om svenska mjölkproducenter producerar mer än 3 303 miljoner kg måste en tilläggsavgift betalas till EU.

Det finns en möjlighet till omfördelning av mjölkkvoter inom mjölkkvotssystemet. Omfördelning sker via de köp- och säljtillfällen som Statens jordbruksverk kommer att administrera. Mjölkproducenter som har fått mjölkkvot kan sälja hela eller delar av kvoten medan de som vill producera mer än den kvot de innehar kan köpa sig en större kvantitet. Jordbruksverket har fastställt att för nästa köp- och säljtillfälle är priset 1,50 kr/kg mjölk. Det finns möjlighet att prioritera vissa köpare framför andra vid dessa köp- och säljtillfällen. Jag anser att det kan vara rimligt att under det första köp- och säljtillfället ha en viss prioritering av utökare och nystartare.

Dessa köp- och säljtillfällen är alltså en åtgärd som avser att lösa de problem som Lennart Brunander pekar på. Innan vi har sett effekterna av köp- och säljtillfällen är det enligt min mening för tidigt att börja diskutera ytterligare åtgärder.

Av vad jag nu har sagt framgår att regeringen inte har för avsikt att utforma ett förslag till mjölkpension.

Anf. 20 LENNART BRUNANDER (c)

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret. Eftersom det är negativt kan jag inte säga att jag är nöjd.

Mjölkkvoter och fördelning av mjölkkvoter har blivit ett ganska stort bekymmer. Dels har det dragit ut på tiden, dels har det inneburit att många får betydligt mindre kvot än vad de måste ha för att bedriva en mjölkproduktion på något så när rimliga ekonomiska villkor.

Jag var ute och talade med en del mjölkbönder häromdagen. Det var en som redovisade att han har haft 30 kor och i dag byggt ut till 60 kor. Nu när han får ett slutligt besked får han kvot för 31 kor. Han har inte en möjlighet att klara det. Detta är inte ett unikt exempel. Det är litet grand på det sättet.

Orsaken till att det blivit så är naturligtvis att kvoten är för liten. Men det beror också på att när man drar ut på fördelningen på det här sättet blir en del av den produktion som annars skulle ha försvunnit

kvar. Hade vi fått ett köp- och säljtillfälle redan i våras skulle det förmodligen ha kunnat lösas på ett bättre sätt.

Regeringen är inte oskyldig till att det har dragit ut på tiden. Beslutet fattades i höstas och borde rimligtvis ha prioriterats på ett sådant sätt att en slutlig fördelning av kvoterna kunnat ske under våren. Det skulle därför vara bra om regeringen och jordbruksministern kunde medverka till att göra något som kunde lösa problemet.

Det förslag som jag har om en mjölkpension skulle kunna vara en sådan möjlighet. Vi har en hel del äldre brukare som säkert är på väg att sluta. Vi har också de som måste göra miljöinvesteringar för att kunna fortsätta. Också de skulle kunna ta en mjölkpension. På det sättet får vi loss kvoter som kunde fördelas till dem som behöver de kvoterna för sin utbyggnad. Det skulle vara rimligt, jordbruksministern, att pröva ett sådant system.

Anf. 21 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Jag tycker inte att det är ett dugg rimligt att pröva ett sådant system.

De äldre jordbrukare som uppfyller kraven att få mjölkkvot och vill sluta kan den 1 april nästa år lägga ner sin produktion och få betalt för sin kvot. Att dessa grupper dessutom skulle få en av staten finansierad pension tror jag skulle vara litet väl stickande i ögonen på alla de andra medborgare i detta land som i den ekonomiska situation vi befinner oss i får se att deras tillgångar och deras inkomster minskar.

Jag vill betona att regeringen och LRF har träffat en uppgörelse som innebär att ingen bonde behöver vara rädd att producera för mycket under det första kvotåret. Vi har en gemensam finansiering om den totala mängden mjölk skulle bli högre än den tilldelade landskvoten på 3,3 miljoner ton.

Jag vill också tala om att ca 30 personer på Jordbruksverket har arbetat med kvotfördelningen under ett halvår. Det tar tid när man går in i ett nytt system som är helt främmande för Sverige. Dessutom har 10 000 jordbrukare överklagat sin preliminära kvot. Varje en av dem måste få en individuell behandling. Det är klart att sådant tar tid. Det kräver rättssäkerheten.

Anf. 22 LENNART BRUNANDER (c)

Fru talman! Det är självklart att det tar tid. Att många skulle överklaga var något som vi diskuterade redan i höstas när beslutet fattades. Med de regler som sattes kunde man förutsätta att många skulle överklaga, eftersom reglerna blev sådana att nästan alla förlorade på det. Det var inte rimligt att det skulle bli på det sättet.

Mjölkpension är inte något unikt. Vi försöker lösa förnyingsproblematiken på ett sådant sätt i många andra sammanhanget. Inom försvaret har man förtida pension för att man skall få in yngre arbetskraft. Det genomför man också inom polisen och inom andra näringar. Där går staten in och tar ett ansvar för detta. Eftersom staten har ett ansvar för att kvotsystemet skall fungera, och fungera på ett bra sätt, tycker jag att man skulle kunna införa det i det här läget.

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Precis som jordbruksministern sade i debatten om den förra frågan går det rätt bra att sälja svenska produkter ute på Europamarknaden. Då kanske det vore rimligt att komplettera med att söka en högre kvot.

Anf. 23 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Jag tror att det är litet fel att dra in försvaret och polisen i den här debatten. De som slutar i försvaret har ingen "försvarskvot" som de kan sälja när de avgår, och polisen har igen "banditkvot", eller vad man nu skulle kalla det för. Men bönderna får sin mjölkkvot. Den har ett värde, och den kan de sälja. Därmed får de en garanti för sin ålderdom. Det är därvidlag en väldig skillnad mellan jordbrukare och andra grupper i samhället. Det är ganska orimligt att de dessutom skulle få något slags extra pension.

Jag vill också påpeka att det var den borgerliga regeringen som förhandlade och som godkände kvoten på 3,3 miljoner ton. Det var också den borgerliga regeringen som genom något dubbeltydiga budskap förmådde en del jordbrukare att utöka sin produktion efter det att förhandlingarna var avslutade. Det är det som ställer till problem. När förhandlingarna pågick var produktionen mindre än den framförhandlade kvoten. Sedan har produktionen växt. Det är det som gör att vi i dag måste reducera.

Anf. 24 LENNART BRUNANDER (c)

Fru talman! Det är riktigt att det var den borgerliga regeringen som förhandlade fram kvoten. Men Margareta Winberg vet precis lika bra som jag att den ville gå till Bryssel med ett betydligt högre bud än vad den slutligen gjorde. Socialdemokraterna gick in och förhandlade med den dåvarande regeringen för att sänka kvotkravet gentemot Bryssel, vilket jag tycker var helt fel.

Vi behövde ha en enighet från Sveriges sida i förhandlingarna, och då blev det som det blev. Det blev ett lägre krav från svensk sida och ett lägre resultat. Utökningen av produktionen är något som bönderna har beslutat om själva utifrån de förutsättningar som har funnits.

Jag är medveten om att alla inte kan få exakt vad de vill ha. Men det borde vara rimligt att lösa det på ett bättre sätt inom ramen för den kvot som finns. Då skulle förslaget om mjölkpensioner kunna vara något, inte minst för dem som måste göra miljöinvesteringar för att klara sig. De skulle kunna krypa ur systemet på ett rimligt sätt.

Anf. 25 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Lennart Brunander sade avslutningsvis att de skulle kunna klara sig på ett bättre sätt. Jag har sagt att för att få en mjölkkvot skall de följa lagen, dvs. fullgöra de miljöåtaganden som vi har kommit överens om i den här riksdagen. På samma vis säger jag att det väl vore fel att på någon annan väg kompensera dem som inte följer lagen. Det vore lika illa som att ge dem en mjölkkvot. Jag tycker att vi kan sluta prata om det. Det är inte aktuellt med ytterligare sådana åtgärder.

Anf. 26 LENNART BRUNANDER (c)

Fru talman! Den här kopplingen mellan kvoter och miljökrav har vi gjort här i Sverige. Det är inte någonting som följer med EU-reglerna, och därför kan vi hantera det här på ett något annat sätt. Nu har den process som regeringen har gjort dragit ut på tiden. Det kommer att dröja ganska länge innan några kvoter blir fria. Det skulle vara ett värde i sig om kvoterna släpptes tidigare så att man skulle kunna få mjölkpension. Det skulle kunna vara ett led i det här systemet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

20 § Svar på fråga 1995/96:8 om kalkning

Anf. 27 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Dan Ericsson har frågat mig om jag är beredd att inom ramanslaget för kalkningsverksamheten göra regionala omfördelningar så att exempelvis Östergötland får ökade anslag.

Kalkningsanslaget disponeras av Naturvårdsverket. Det innebär att Naturvårdsverket efter ansökan fördelar tillgängliga resurser till länsstyrelserna. För innevarande budgetår har Naturvårdsverket, för de första sex månaderna, fördelat 67 av de totalt 210 miljoner kronor som finns upptagna i statsbudgeten. Som bas för fördelningen finns en preliminär plan för hela budgetåret. Systemet innebär att det finns utrymme för omfördelningar under budgetåret.

Jag förutsätter därför att Naturvårdsverket beaktar situationen i Östergötlands län när de återstående medlen för budgetåret skall fördelas.

Anf. 28 DAN ERICSSON (kds)

Fru talman! Jag vill tacka miljöministern för svaret. Bakgrunden till min fråga är att regeringen i januari lade fram en miljöbudget som innebär försvagningar av försvaret av miljön. Det gäller bl.a. minskade kalkningsinsatser. Vi har diskuterat det här ärendet några gånger under vårriksdagen. Vid ett tillfälle, den 2 maj, sade miljöministern: "Vi räknar med att vi klarar omkalkningen." Vid ett annat tillfälle, den 8 juni, sade Socialdemokraternas företrädare i debatten: "För 1996 kommer det att finnas mycket mer pengar än vad som tidigare funnits till kalkning av sjöar." Detta är direkt felaktigt.

Jag har svart på vitt från länsstyrelsen i Östergötland om vad som nu händer med kalkningsverksamheten, och jag skall ta ett par exempel. Ca 30 sjöar kan inte åtgärdas i höst, trots att merparten av dem inte har kalkats sedan mitten av 80-talet. Kort sagt: sjöarna blir nu surare. En tredjedel av de planerade omkalkningarna hösten 1996 kan inte genomföras.

Miljöministern har tidigare sagt att hon räknar med att omkalkningen skall klaras. Skall man se frågesvarets sista del på det sättet att Naturvårdsverket enligt miljöministerns mening skall tillse att omkalkningsverksamheten, i det här fallet i Östergötland, inte riskeras? I så fall är det ett mycket bra besked, inte minst för de östgötska sjöar som

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

annars riskerar att bli surare. Ett förtydligande på den här punkten är angeläget för dem som arbetar med den här verksamheten ute på fältet. Jag hoppas nu att Anna Lindh kan ta tillfället att verkligen göra ett förtydligande. Omkalkningen skall väl fortsätta?

Anf. 29 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Jag tror att det viktigaste vi kan göra, vilket jag också har sagt till Dan Ericsson tidigare i debatten, är att se till att vi tar bort orsakerna till försurningen. Det gäller att se till att utsläppen både i Sverige och i övriga Europa upphör.

Vi måste också se till att vi har ett så bra system som möjligt. Tidigare har vi haft stora reservationer. Vi har haft ett system där kostnaderna har ökat alltför mycket utan att verksamheten har ökat. Det innebär också att det finns anledning att se över det system vi har haft. På det området pågår en utredning.

I Östergötland, som exempel, har man begärt att få 1 430 000 kronor för detta budgetår. Vad jag har förstått ger den preliminära fördelningen 1 287 000 kr, dvs. 143 000 kr mindre. Jag har svårt att förstå att 143 000 kr mindre eller 10 % skulle innebära att man fick ställa in 30 % av verksamheten.

Anf. 30 DAN ERICSSON (kds)

Fru talman! Det är möjligt att miljöministern har svårt att förstå det här, men detta är verkligheten ute på fältet. Minskningen av resurserna innebär de facto att man inte kan omkalka och att sjöarna blir surare. Det handlar faktiskt om pengar. Regeringen har dragit ner på det här anslaget, och då får vi dessa effekter. Det var detta jag varnade för i våras.

Nu har jag svart på vitt på att det faktiskt blir verklighet – om inte miljöministern vill leva upp till vad hon sade i kammaren i våras. Hon sade att hon räknar med att klara omkalkningen. Hon gav ett mycket tydligt besked. Varför inte stå fast vid detta nu och vara mycket tydlig i den här frågedebatten? Alla de som är engagerade i den här verksamheten och som jobbar hårt med detta i kommunerna, länsstyrelserna och ute på fältet skulle då få veta för sin planerings skull att de kan få fortsätta. De skulle ha säkerheten att det som miljöministern sade i våras gäller – omkalkningen skall fortsätta. Det är det beskedet jag faktiskt väntar på.

Anf. 31 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Jag tycker fortfarande att Östergötland borde klara det här. Det är alltså 143 000 kr som saknas enligt den preliminära fördelningen. Det kan inte innebära att man måste ställa in en tredjedel av verksamheten.

Anf. 32 DAN ERICSSON (kds)

Fru talman! Jag skulle då vilja föreslå att Anna Lindh faktiskt tar till sig vad som händer i Östergötland och kanske gör ett besök på ort och ställe för att se vad det här innebär i realiteten. 143 000 kr, som miljö-

ministern säger, låter kanske inte så mycket. I sammanhanget – det är stor omfattning på den här verksamheten – är det stora pengar. Jag drog ett par exempel på vad det här innebär, men det finns flera exempel på verksamhet som drabbas till följd av de minskade anslagen.

Miljöministern sade också att det viktigaste är att angripa orsakerna och att vi har ett bra system. Det är självklart, och det håller jag också med om. Medan vi väntar på att miljön skall förbättras så att vi inte får de här tunga utsläppen måste vi ha kvar det uppehållande försvaret. I annat fall dör sjöarna.

Jag hoppas att miljöministern inte vill bidra till detta. I så fall kommer hon att gå till historien som försurningsminister, och det önskar jag faktiskt inte miljöministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1995/96:15 om gränsöverskridande föroreningar vad avser Östersjön

Anf. 33 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Lena Klevenås har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att samordna miljöinsatserna till öst så att den mest miljövänliga teknik som finns på VA- och jordbruksområdet används i kampen mot gränsöverskridande vattenföroreningar vad avser Östersjön.

Jag börjar med VA-området. Biståndet i dag bygger på investeringar i traditionella avloppsreningsystem. För de baltiska länderna har det ändå inneburit en väsentlig förbättring för miljön. Hittills har det inte funnits utvecklade nya VA-system som kan användas i dessa sammanhang. Jag är dock medveten om den utveckling som pågår för att få fram nya VA-system. Av den anledningen har jag också inbjudit till en hearing den 6 november om VA-system för en hållbar utveckling. Diskussionen på hearingen kommer att fokuseras kring tre frågeställningar; miljöeffekter av nuvarande system, ny VA-teknik samt hinder och styrmedel för ny VA-teknik. Jag anser att när det finns utvecklade alternativ till dagens VA-system så bör sådana system också kunna användas i biståndssammanhang.

Vad gäller miljöinsatser till öst på jordbruksområdet så finns ett program framtaget med målet att minska läckaget av växtnäring från jordbruket såväl i Östersjön som till lokala yt- och grundvattentäkter. Programmet omfattar demonstrationsprojekt, utbildning och rådgivning inom jordbruksområdet i syfte att sprida kunskaper om miljöanpassad jordbruksteknik, djurhållning och växtodling. Biståndet är med andra ord inriktat på att få fram ett mer miljövänligt jordbruk i öst.

Anf. 34 LENA KLEVENÅS (s)

Fru talman! Östersjöns vatten är kraftigt övergött och förorenat. Det finns en kartläggning av över hundra, tror jag, ”hot spots” som man skall kunna åtgärda. Det skulle ta 20 år och kosta 150 miljarder. Det är ett mycket stort problem.

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Min fråga gäller inte dessa ”hot spots”. Min fråga gäller hur vi skall kunna förebygga att vi inte bygger in nya miljöproblem. Jag tycker att VA-systemen och jordbruket utgör sådana områden där vi måste vara mycket förutseende. De områdena hänger ihop och bygger på kretsloppet mellan stad och land, som inte fungerar i Sverige. Vi börjar dock inse att vi måste förändra det. Vi måste ha en helhetssyn.

Kväve som ämne och som förorening är gödande. Det förstör sjön, men det behövs för att göda jordarna. Kväve finns i urinen.

Om vi nu inför uppbyggandet av Östersjöländerna – de baltiska länderna – och i det bistånd vi ger till dem kan påverka så att man inte bygger in det systemfel som vi har i Sverige med den gamla typen av vattentoaletter skulle vi kunna slå två flugor i en smäll. Vi skulle kunna använda kvävet från urinen till att göda åkrarna, och åkrarna skulle kunna behålla sin goda kvalitet vad avser mikrobiologin. Maskar finns kvar, och aktiviteten finns där.

Om vi i stället bygger in vårt felaktiga system måste vi bygga dyra reningsanläggningar där det går åt mycket elenergi för att man skall få bort kvävet. Det är dessutom väldigt svårt att göra det. Vi får fel sak på fel plats.

Därför tycker jag att detta är så angeläget. Jag vill verkligen understryka att vi från svensk sida borde ta flera initiativ på området och samordna insatserna så att vi inte bygger in nya miljöproblem.

Anf. 35 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Jag kan hålla med Lena Klevenås om att VA-frågorna är väldigt viktiga. Det blir dock problem om man försöker ställa krav på biståndsländerna och introducera teknik som man själv inte ens har prövat. Det var oerhört akut att sätta in insatser i Baltikum. För att hitta en bra teknik valde vi att använda den traditionella tekniken.

Vi kommer nu att försöka se över vilka möjligheter vi har att utveckla alternativ och bättre teknik i Sverige. Vi har bl.a. givit den utredning som tittar på VA-frågorna i uppdrag att försöka hitta ett system som tillåter mera lokala lösningar för att man just inte skall behöva ha samma system i hela Sverige utan kunna använda olika system utifrån lokala förutsättningar. På det sättet räknar jag också med att vi får fram flera system som i ett senare skede också kan användas vid våra biståndsinsatser.

Jag räknar också med att hearingen i höst kommer att göra en hel del för att skynda på arbetet när det gäller VA-systemen.

Biståndsinsatserna riktas, som jag sade, mycket mot jordbruket och mot VA-systemen. I framtiden kan vi kanske hitta ett sätt att få ihop dessa system, precis som Lena Klevenås antydde.

Anf. 36 LENA KLEVENÅS (s)

Fru talman! Jag förstår att det kan vara svårt att ställa krav, men samtidigt är jag orolig för att vi för över en teknik som är föråldrad. Vi bör ha bästa miljöteknik på biståndsområdet. Det är oerhört viktigt för att inte förvärpa situationen vad gäller vattnet i Östersjön.

Den traditionella tekniken ser kanske bra ut. Man imponeras kanske på något sätt av att den verkar tilltalande inne i husen. Men vi måste naturligtvis också själva ändå snabbt komma över till den nya tekniken, och också försöka se till att det blir den som är spjutspetstekniken på området och att det är den vi förmedlar som bistånd.

Jag tycker självfallet att det är väldigt bra om man kan hitta lokala lösningar. Hearingen kommer säkert att vara till stor nytta.

Jag har hört att t.ex. Estland har begärt bistånd för ekologiskt jordbruk, men att man inte fick det från Sverige. Jag kan inte riktigt gå i god för detta, för jag har inte kontrollerat uppgiften. Men det är allvarligt om vi från Sverige inte stöder det som vi börjar inse att vi själva måste ställa om till.

Anf. 37 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Den sista frågan känner jag inte till.

Även om Lena Klevenås anser att VA-tekniken är föråldrad har den betytt oerhört mycket för att hjälpa de baltiska länderna. De program som Sverige har varit involverat i när det gäller rening av "hot spots", men också andra reningsanläggningar i Baltikum, och hjälpen med VA-systemen har betytt oerhört mycket i Baltikum. Därför tror jag att det har varit av stort värde, även om man i framtiden kanske kommer att hitta ännu bättre system.

Att avstå från den sortens hjälp i ett akut läge, i avvaktan på att hitta en bättre teknik, tror jag hade varit mycket allvarligt för Östersjön.

Anf. 38 LENA KLEVENÅS (s)

Fru talman! Jag menar inte att man skulle ha avstått från att bygga enstaka reningsanläggningar enligt det gamla systemet. Självfallet måste man också göra det.

Men det är så viktigt att komma över till de nya miljövänliga systemen, bl.a. beroende på att det gamla sättet att rena kväve är väldigt kostsamt och drar väldigt mycket energi. De baltiska staterna har också svårt att få tillräckligt med elkraft, och det är stora problem med Igalina. Det skulle vara väldigt tragiskt om vi bygger fast detta system som dels bygger på föråldrad teknik, dels är väldigt elintensivt.

Jag önskar miljöministern god framgång och lycka med att försöka få en ändring till stånd såväl i Sverige som på andra sidan Östersjön.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1995/96:16 om jordskalv och kärnkraft

Anf. 39 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Lennart Daléus har frågat mig vilka säkerhetsbedömningar regeringen avser att genomföra eller beställa och vilka säkerhetsåtgärder som kan avses vidtas eller krävas vid de svenska kärnkraftverken med anledning av förra veckans jordskalv i Halland.

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

I regeringens proposition med riktlinjer för energipolitiken anförde föredragande statsråd bl.a. att SKI bör upprätta ett program som syftar till att varje svenskt kärnkraftsblock under sin tekniska livslängd om möjligt skall genomgå minst tre fullständiga säkerhetsgranskningar liknande den som föregår meddelandet om tillstånd att för första gången ta reaktoranläggningen i drift. Riksdagen godkände de i propositionen givna riktlinjerna.

SKI har inom ramen för detta program och den återkommande säkerhetsredovisning som kärnkraftsföretagen ålagts fortlöpande analyserat och värderat riskbidragen från jordskalv i närheten av svenska kärnkraftverk. Arbetsläget har regelbundet redovisats till regeringen i SKI:s årliga rapporter om säkerhetsläget vid de svenska kärnkraftverken.

Därav framgår bl.a. att reaktorerna och deras inneslutningar är konstruerade för att tåla mycket stora påfrestningar. SKI har därvid i sina analyser räknat med så starka jordbävningar att de skulle leda till katastrofala byggnadsskador och ett stort antal dödsoffer om de skulle drabba en svensk tätort.

Jordskalv av den styrka som nu inträffade i Halland förutsätts i säkerhetsanalyserna kunna inträffa flera gånger under reaktorernas livstid. Arbete pågår dock för att ytterligare förstärka skyddet mot skador på reaktorerna från mycket stora jordbävningar, motsvarande 6 eller mer på Richterskalan. Det sker bl.a. genom att man vid byte av utrustning i reaktorerna ser till att ingående komponenter är dimensionerade för stora jordbävningsslaster. Det har också varit fallet vid installationen av de s.k. haverifiltren, som varje svensk kärnkraftsreaktor har utrustats med.

Mot denna bakgrund ser regeringen inte något behov av att genomföra några ytterligare analyser eller säkerhetsåtgärder med anledning av jordskalvet i Halland.

Anf. 40 LENNART DALEUS (c)

Fru talman! Jag tackar naturligtvis för svaret, som säkert är alldeles korrekt. Men vad jag var ute efter var den mer psykologiska och mänskliga hantering av en ny situation på kärnkraftsområdet. Utan jämförelser i övrigt kan man kanske likna situationen vid det som hände i Harrisburg med Three Mile Island, där ett nytt fenomen fick det politiska samfundet att reagera. Jag tycker också att man kan dra en parallell till det som hände för drygt ett år sedan: strilproblemen i de svenska reaktorerna.

SKI och SSI och alla kontrollmyndigheter har arbetat och förutsett en väldig massa saker, men så inträffar en händelse som ingen har tänkt på. Man får en ny signal. Någonting nytt har hänt. Kärnkraften betar sig annorlunda än vad som var förutsett.

Nu har vi uppenbarligen en situation då det har hänt någonting som åtminstone inte jag riktigt hade tänkt mig – jag är övertygad om att rätt många svenskar inte heller hade tänkt sig det - dvs. en jordbävning i realiteten under ett svenskt kärnkraftverk.

Jag förstår att socialdemokratiska kommunfullmäktigeledamöter i Varberg börjar dra öronen åt sig när det gäller att medverka till förvar av radioaktivt avfall.

Det är då man undrar om det ändå inte finns skäl att ta ett politiskt ansvar. Det kan vara så att SKI har tänkt igenom mycket. Det kan vara så att man har tänkt på de flesta saker, men nu händer det en grej. Nu får vi en jordbävning som visar att det inte är så säkert som folk i största allmänhet har tänkt sig.

Finns det då inte skäl att politisk initiera en ny bedömning både av reaktorsäkerheten och kanske i all synnerhet av den säkerhet som hänger samman med förvaringen av det radioaktiva avfallet? Det är det jag vill fråga miljöministern. Finns det inte skäl att man gör det nu när tillfälle ges?

Anf. 41 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Det är väl i och för sig ingen ny händelse. Det är väl ingen som har trott att Sverige skulle vara befriat från jordbävningar – speciellt inte jordbävningar av denna storlek. Tvärtom är bl.a. Ringhals utrustat för att under sin livstid klara flera jordbävningar av minst denna storlek.

Man kan diskutera slutförvaringen. Vi kommer tillbaka till det i en fråga senare i dag. Olika alternativ utreds fortfarande. Man bör inte binda sig för något alternativ utan fortsätta att utveckla olika alternativ.

När det gäller den energipolitiska delen av frågan – vad detta innebär för kärnkraftens framtid – har jag förstått att Lennart Daléus skall diskutera den med Jörgen Andersson om en liten stund.

Anf. 42 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Jag har respekt för det här svaret också. Men jag tycker att det återspeglar en, om än inte lättsinnig så kanske ändå, litet för lättsam attityd till det som har inträffat. Det kanske är riktigt att man har planerat för att det här skulle kunna inträffa, men jag har inte varit med om det tidigare i alla fall. Jag föreställer mig därmed att inte heller miljöministern har varit med om att det har inträffat en jordbävning under Ringhals. När det nu inträffat undrar jag om miljöministern inte har funnit något skäl till reaktion, särskilt som miljöministern har uttalat sig om andra delar av Ringhals i andra sammanhang och, såvitt jag förstår, tycker att det är självklart att Ringhals skall få tillstånd efter årsskiftet. Det beskedet ger miljöministern, såvitt jag förstår, på egen hand utan att ha konsulterat den regering som sedan skall fatta beslutet. Det må vara. Men den här attityden, att Ringhals inte är något bekymmer och inte särskilt bör granskas på nytt när en jordbävning har inträffat, förvånar mig faktiskt och oroar mig litet.

Anf. 43 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Det som jag i litet vänligare ordalag försökte säga till Lennart Daléus var ju egentligen att det faktum att Lennart Daléus inte har tänkt på det här innebär ju inte att de kärnkraftsansvariga inte har tänkt på det. De har ju faktiskt förutsett precis den här situationen och

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

ställt säkerhetskravet utifrån precis den här situationen. Att Lennart Daléus inte har tänkt på detta innebär inte att de inte har tänkt på det, tack och lov. Det är viktigt att de har gjort det, och det har de gjort. Här handlar det väl snarare om den långsiktiga energipolitiska diskussionen, och den vet jag att Lennart Daléus skall föra med Jörgen Andersson om en liten stund.

De fortsatta tillstånden i Ringhals förmodar jag att Centern, Socialdemokraterna och andra partier gemensamt skall diskutera vid ett senare tillfälle när Energikommissionen har lämnat sitt betänkande. Det är också det svar jag har gett på frågorna. Lennart Daléus och jag kan inte göra upp om Ringhals 2 samtidigt som Jörgen Andersson och Maria Leissner diskuterar Oskarshamn och samtidigt som Ingvar Carlsson och Olof Johansson diskuterar Barsebäck.

Anf. 44 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Här öppnar det sig för oanade konversationspartner. Jag visste inte att alla dessa samtal pågick. Det är ju spännande inför framtiden. Att det, som miljöministern säger, inte kommer att fattas något beslut i den här frågan utan bara kommer att föras energipolitiska diskussioner är ett glädjande besked. Om de sedan sker med Maria Leissner eller med någon annan vill jag inte ha någon åsikt om.

Men frågan om Ringhals och min kompetens att bedöma säkerhetsfrågorna, som miljöministern med viss rätt ironiserar över, är inte så enkel. Det var ju inte någon som hade tänkt på strilproblemen, inte heller bland de säkerhetskunniga i Kärnkraftsinspektionen. Man måste vara klar över att även kompetenta säkerhetstekniker faktiskt kan göra generella felbedömningar. Det är då det politiska ansvaret inträder att förnya säkerhetsbedömningarna och att inte tro på allting som kanske har tagits för säkert. Det är bara den lilla idén jag vill väcka hos miljöministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1995/96:19 om tillståndsprövning för Oskarshamn 1

Anf. 45 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Lennart Daléus har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att genomföra tillståndsprövningen av reaktorn Oskarshamn 1.

Lennart Daléus ställde den 16 augusti i år en liknande fråga till mig, vilken jag besvarade skriftligt den 22 augusti. Jag vill här i kammaren återupprepa en del av vad jag då svarade.

Regeringen lämnade den 1 april 1966 Oskarshamnsverkets kraftgrupp AB (numera OKG AB) tillstånd att uppföra, inneha och driva reaktorn Oskarshamn 1. Tillståndet är inte tidsbegränsat.

I tillståndet bemyndigas delegationen för atomenergifrågor att meddela de ytterligare villkor för tillståndet som delegationen finner påkal-

lade av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt. Det är sedan år 1974 Statens kärnkraftsinspektion, SKI, som är ansvarig myndighet inom kärnsäkerhetsområdet.

Den 17 september 1992 beslutade SKI att inte tillåta fortsatt drift av de fem äldsta kokvattenreaktorerna, däribland Oskarshamn 1, förrän tillfredsställande åtgärder vidtagits i nödkylsystemen vid dessa reaktorer. Beslutet grundades på resultaten från den analys som gjorts av ett tillbud i reaktorn Barsebäck 2 den 28 juli 1992.

SKI godkände den 24 januari 1995 de åtgärder som vidtagits vid reaktorn Oskarshamn 1 med anledning av inspektionens beslut den 17 september 1992. SKI har också fortlöpande följt OKG AB:s arbete med övriga säkerhetsförbättringar vid reaktorn och därvid ställt ett antal krav på redovisningar och åtgärder. Den 7 juli 1995 lämnade OKG AB in en framställan om att få återstarta Oskarshamn 1, med tillhörande, samlad säkerhetsredovisning för genomförda åtgärder. Denna framställan behandlas för närvarande av SKI.

Av vad jag nu sagt framgår att ett beslut beträffande fortsatt drift av reaktorn Oskarshamn 1 är en säkerhetsfråga som grundar sig på åtgärder beslutade av SKI. Det ankommer således på SKI att besluta om reaktorn skall få drivas vidare efter genomförda åtgärder.

Om en tillståndshavare väljer att företa en investering som också innebär en förlängning av den tekniska livslängden för en reaktor måste han emellertid kalkylera med risken att verksamheten inte kan bedrivas under denna tid.

Anf. 46 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Jag tackar också för det här svaret som är litet allvarligare på sitt sätt. Jag tror inte att det som sägs på s. 2 i miljöministerns svar är alldeles korrekt, nämligen att det hela är en säkerhetsfråga som grundar sig på åtgärder beslutade av SKI, vilka framför allt hänger samman med strilproblemet. Om jag har förstått det rätt så har man i Oskarshamn investerat ohyggligt mycket pengar av andra skäl, bl.a. för att renovera reaktortanken och för att i realiteten, som man säger, bygga om hela reaktorn. Dessutom har man haft strilproblemet att brottas med.

Det finns en parallell, fru talman, nämligen Ringhals 2 som för fem sex sju år sedan genomgick en ganska omfattande renovering med byte av ånggenerator. Då fattade den dåvarande miljö- och energiministern Birgitta Dahl beslut om att tillståndspröva Ringhals 2. Det handlade inte bara om investeringsbeslutet utan också om själva tillståndsbeslutet. Finessen med det var att då kunde också regeringen sätta en ny parentes kring den här reaktorns tillstånd. Man kunde alltså säga att vi kommer tillbaka om fem år, som det då var, för att pröva igen. Det är också vad som sker just nu när det gäller Ringhals 2.

Om regeringen inte går in och tillståndsprövar Oskarshamn 1 avhänder sig regeringen denna gång – icke förra gången – möjligheten att sätta en tidsgräns för Oskarshamn 1. I dagens energipolitiska situation vore det litet olyckligt, mildt uttryckt. Det finns alltså skäl för regeringen att gå in och göra en prövning. Renoveringen eller reparationen är

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

mycket stor. Regeringen har möjlighet att gå in och göra den här prövningen, precis som man gjorde när det gällde Ringhals 2. Det blir då naturligtvis en fråga om man vill ta ett politiskt ansvar, som man gjorde när det gällde Ringhals 2, och medverka till att ta greppet på reaktorhanteringen vid Oskarshamn 1. Det är det min fråga gäller.

Anf. 47 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Vad det här egentligen handlar om, som jag också berörde i mitt förra svar som handlade om Ringhals, är att vi måste ha en gemensam svensk strategi för hur vi avvecklar kärnkraften. En sådan strategi måste vara ett resultat av ett samarbete mellan samtliga politiska partier efter Energikommisionens rapport. Då kan det finnas skäl att ändra en del av de regler som finns. Då finns det också skäl att diskutera var, när och hur avvecklingen skall börja. Ju fler partier som kommer att vara med i den diskussionen, desto bättre är det. Under den diskussionen kan vi inte föra parallella förhandlingar mellan olika personer från olika partier som samtidigt förhandlar och diskuterar om kärnkraftens framtid, utan både Oskarshamn, Ringhals och de andra kärnkraftverken bör ingå i en samlad diskussion om hur kärnkraften skall avvecklas.

Anf. 48 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Nu kommer frågan om förhandlandet upp igen. Det är något som jag inte riktigt känner igen, och jag förstår inte vad det har med den här frågan att göra, så det kan jag avstå från att diskutera.

Nu säger miljöministern att vi behöver en samlad strategi efter Energikommisionens rapport. Jag delar den uppfattningen, sympatiserar med den och tycker att den är riktig. Men då måste jag ju tolka miljöministern så, att det innebär att något tillstånd från regeringen rimligen inte kan komma ifråga till vare sig Ringhals 2 eller Oskarshamn 1 förrän förhandlingarna och överläggningarna med alla partierna är klara och Energikommisionens rapport är behandlad samt diskuterad inom regeringen och med alla andra parter. Om det är så jag skall tolka miljöministern, är jag glad, nöjd och lycklig över svaret. Men skall jag tolka det så att miljöministern och regeringen tänker fatta beslut om Oskarshamn 1 och kanske Ringhals 2 eller låta Oskarshamn gå genom SKI och därigenom ställa oss inför ett fait accompli i den övriga diskussionen, då blir jag orolig.

Anf. 49 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Det handlar om att vi måste ha en viss tid för att föra de här diskussionerna. Lennart Daléus vill inte höra talas om förhandlingarna, men det är precis de som måste till. Sedan får varje parti se till att de representeras av dem som man vill ha med i dessa energipolitiska förhandlingar.

Jag upprepar att Lennart Daléus och jag inte kan stå här i talarstolen och ha förhandlingar samtidigt som andra skall förhandla om andra komponenter efter Energikommisionens arbete.

Det kan nog krävas något längre tid än en månad för att föra de förhandlingarna i hamn. I realiteten är det bara en månad från det att Energikommisionen lämnar sitt betänkande och till dess Ringhals tillstånd går ut. Det är det som jag har antytt i mina intervjusvar om Ringhals.

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 50 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Fortfarande avstår jag från att tala om detta som förhandlingar. Jag har ställt några förhållandevis enkla frågor, som i det här fallet gäller driften av Oskarshamn 1.

Jag har svårt att se detta i det energipolitiska perspektiv som miljöministern vill föra in det i. Vad det handlar om är ju om regeringen denna gång skall meddela SKI – som man gjorde förra gången, för fem sex år sedan – att regeringen själv tänker göra säkerhetsprovningen och tillståndspröva, som med Ringhals 2. Om man inte meddelar det rullar ju beslutet genom SKI, och SKI saknar möjlighet att tidsbegränsa det som gällt ett tillstånd att bedriva kärnteknisk verksamhet – det är en möjlighet som bara regeringen har. Om de besluten sedan är fattade och vi står i ett slutskede i några tänkta energipolitiska förhandlingar är loppet på något sätt kört. Jag vill därför vädja till miljöministern att se till att det inte är så.

Anf. 51 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Och jag vädjar till Lennart Daléus att inte hela tiden i den här diskussionen bryta ut enskilda reaktorer. Vi skall ta hela den energipolitiska diskussionen i ett sammanhang. Då hoppas jag att vi får ett bra resultat.

Anf. 52 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Nu blir jag lycklig. Det här innebär ju att jag inte kan tolka miljöministern på annat sätt än att besluten om Ringhals 2 och Oskarshamn 1 icke kommer att fattas utbrutna ur sitt energipolitiska sammanhang. Det kan inte innebära något annat än att frågan om tillstånd för båda de reaktorerna, inklusive den som nu ligger ”bara” hos SKI, icke kommer att avgöras annat än i det sammanhållna energipolitiska beslut som följer på Energikommisionen. Detta besked gör mig glad, fru talman.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1995/96:20 om tillståndsprövning för Ringhals 2

Anf. 53 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Eva Goës har frågat statsrådet Jörgen Andersson om han avser att verka för att reaktorn Ringhals 2 inte får förnyat driftstillstånd. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Nuvarande tillstånd att driva reaktorn Ringhals 2 gäller till utgången av år 1995. Vattenfall AB ansökte den 20 oktober 1994 om tillstånd till fortsatt drift av reaktorn. Ansökan lämnades till Statens kärnkraftinspektion (SKI), som med eget och andra berörda instansers yttrande den 31 augusti i år överlämnade ärendet till regeringen för avgörande. Till ärendet bifogade SKI med eget yttrande Vattenfall AB:s redovisning av den återkommande säkerhetsgranskning som föreskrivits av regeringen.

Ärendet bereds för närvarande inom regeringskansliet, och jag är därför inte beredd att nu ytterligare kommentera frågan.

Beträffande Eva Goës referens till förra veckans jordskalv i Halland vill jag hänvisa till det svar jag nyss lämnat till Lennart Daléus i denna fråga.

Anf. 54 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Tack för svaret!

Jag vill bara säga att det nu är ett utmärkt tillfälle att starta kärnkraftsavvecklingen. Jag har hört den tidigare diskussionen, men jag har naturligtvis ställt frågan med anledning av jordskalvet och att Ringhals ser minst sagt ringrostigt ut. Jag har själv varit där och sett det på nära håll. Vi vet att det finns en sjukjournal som inte går av för hackor – den är skrämmande. Jag har här ett dokument på vad som har hänt under årens lopp. Vi vet att ventiler har stått öppna och att det har blåst omkring material, och det har funnits sprickor i tanklock. Ju mer man har lärt sig att undersöka, desto mera problem har man upptäckt. Dessutom kan nämnas ånggeneratorn och allt annat, där man har jobbat med "livsuppehållande långvård", som Ulla Lindström uttryckte det.

Vi vet också att Ringhals är nr 278 bland världens alla reaktorer. Den första är alltså den bästa, och nr 278 kommer ju långt ner på listan. Nr 2, 3 och 4 har inte heller så goda meriter.

Vi vet att Vattenfall äger Ringhals, dvs. att staten är ägare. Det vore därför ett lysande tillfälle att nu visa att vi verkligen kan statuera exempel.

Jag kan förstå resonemanget om att vi skall diskutera hela energipolitiken i ett svep, men jag ser också att det är mycket som handlar om känslomässiga bindningar till kärnkraften, bl.a. från politiskt håll men även från fackligt håll. Vi vet hur skogsindustrin och andra inom fackföreningsrörelsen trycker på.

Jörgen Andersson uttryckte i juli månad att en reaktor borde avvecklas under mandattiden. Jag tycker faktiskt att läget har ändrats något i och med jordskalvet. Jag tror inte att vi skulle säga att de var välkomna till Norrlandskusten för att etablera kärnkraftverk där, om vi visste att vi hade samma typ av jordskalvszon som finns i Varberg. Tvärtom borde man försöka agera snabbt och ta just Ringhals 2 ur drift, eftersom det är tal om att ge ett nytt tillstånd.

Anf. 55 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Jag kan försäkra Eva Goës att jag inte tillhör dem som har några känslomässiga bindningar till kärnkraften. Jag tillhör dem

som vill se att kärnkraften avvecklas. Men jag tror att det bästa sättet att se till att kärnkraften avvecklas är att få till stånd en bred överenskommelse efter det att Energikommisionen har lämnat sitt betänkande. Jag är därför inte beredd att bryta ut några reaktorer i förväg.

Anf. 56 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Vi kan ju titta på vad man kan göra i stället. Det talas ofta om att det kostar att fortsätta driften av de gamla, föråldrade reaktorerna. Jag menar att vi här i Sverige måste inse att vi inte kan fortsätta. USA har långt tidigare tagit liknande reaktorer ur drift, trots att de skulle ha kunnat gå 15–20 år till. Men vi fortsätter att driva dem in absurdum.

Jag blev därför förvånad när miljöministern gick ut och sade att man kunde tänka sig att fortsätta att ge tillstånd efter den 1 januari. Det är det som jag har hakat upp mig ganska mycket på. Jag tror också att miljöministern och jag är överens om att det viktigaste är att vi sparar energi och satsar på sol, vind och förnybara bränslen, och gärna inhemsk produktion.

Anf. 57 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Jag upprepar att det jag svarade var att jag anser att Ringhals också skall finnas med i den breda energipolitiska uppgörelsen, därför att det ger oss bästa möjligheten att nå ett bra resultat. Man kommer inte att klara att fatta de besluten på en månad, dvs. från det att Energikommisionen lägger fram sitt betänkande och till dess att Ringhals tillstånd går ut. Man måste alltså ge ett tidsbegränsat tillstånd för Ringhals – det är min personliga uppfattning, som jag har redovisat tidigare – för att få med Ringhals i den slutliga energipolitiska uppgörelsen. Men jag tror alltså inte att man klarar att fatta de besluten på en månad.

Anf. 58 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Jag tolkar då miljöministern så att man t.o.m. skulle kunna tänka sig att ge ett fortsatt driftstillstånd på t.ex. tre månader, för att kunna handlägga frågan. Är det möjligt?

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1995/96:21 om slutförvaring av kärnkraftsavfall

Anf. 59 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Eva Goës har frågat mig om jag avser att verka för att gynna utvecklingen av nya slutförvaringsmetoder.

Låt mig först upplysa om att den som har tillstånd enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen) är ansvarig för att på ett säkert sätt hantera och slutförvara det använda kärnbränslet och kärnavfallet. Detta ansvar inkluderar också att teknisk kunskap,

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

kompetens, utrustning och anläggningar finns tillgängliga i tillräcklig omfattning. Det inkluderar också en skyldighet att svara för alla de kostnader som avfallshanteringen för med sig.

Härutöver skall tillståndshavaren svara för att en allsidig forsknings- och utvecklingsverksamhet bedrivs som är knuten till avfallshanteringen. Dessutom skall denna upprätta ett allsidigt forsknings- och utvecklingsprogram, som vart tredje år skall granskas och utvärderas av Statens kärnkraftinspektion och prövas av regeringen.

I kravet på ett allsidigt program ingår också en redovisning och en uppföljning av alternativa hanterings- och förvaringsmetoder som framkommer under den fortsatta forskningen på avfallsområdet, genom såväl den egna forskningen som utländsk forskning.

Syftet med den ordning som jag beskrivit är att någon definitiv bindning till en viss bestämd hanterings- eller förvaringsmetod inte skall ske förrän man fått tillräckliga kunskaper för att kunna överblicka och bedöma de säkerhets- och strålskyddsproblem som kan föreligga. Detta innebär, att om det under det fortsatta forsknings- och utvecklingsarbetet kommer fram bättre eller mera förfinade lösningar på avfallsproblemet skall dessa kunna väljas. Tanken är att det skall finnas ett ordentligt underlag baserat på vetenskaplig forskning den dagen regeringen skall ta ställning till ett slutförvar för använt kärnbränsle i landet.

Det slutliga ställningstagandet måste baseras på ett allsidigt forsknings- och utvecklingsarbete. Detta arbete är ännu inte slutfört. Det krävs ytterligare omfattande insatser. Under den tid som forskningsarbetet bedrivs bör inte regeringen eller riksdagen binda sig till någon viss förvaringsmetod. Det finns heller ingen anledning att föreskriva vare sig att det fortsatta forskningsarbetet skall koncentreras till KBS-3-metoden eller att denna metod skall avföras som lämplig förvaringsmetod. Det är i stället av väsentlig betydelse att forsknings- och utvecklingsarbetet kan bedrivas utan låsningar i något avseende.

Anf. 60 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Jag tackar för det mycket noggranna svaret.

Jag har naturligtvis reagerat därför att man från SKB – kärnbränslebolaget, som är ett aktiebolag – åker runt och talar om att man har löst avfallsproblemet. Man har också gjort förstudier fast man egentligen inte vet vad man söker efter, eftersom KBS-3-metoden inte är godkänd.

Man har redan varit uppe i Storuman, där det har det hållits en folkomröstning, men folket har sagt nej. Man har fortsatt med Malå, och nu senast var Varberg på tapeten. Med anledning av jordskalvet tyckte jag att det var dags att ta upp den här frågan igen.

Som det ser ut i dag har kärnkraftsindustrin genom SKB ett informationsmonopol. Platsundersökningarna har inte gått rätt till. Jag undrar vad man egentligen söker efter, eftersom KBS-3-metoden inte är godkänd. Man har inte ens en godtagbar plan för att göra förundersökningar. När man talar om att avfallet skall föras ned på 500 meters djup och att man skall använda en kapsel av stål och koppar, har man kritiserats enormt från universitet och myndigheter.

Jag har här tre sidor där SKB har kritiserats när man har gått ut och redogjort för läget. Från SKB har man t.ex. sagt att "ett förvar anlagt djupt nere i svenskt urberg och med långtidsstabila tekniska barriärer med god marginal uppfyller de säkerhetskrav som myndigheterna föreslagit".

SKI har då svarat: "SKB:s säkerhetsanalys visar inte alls att det är på det viset och vi vänder oss starkt emot att SKB redovisar sin säkerhetsanalys på detta sätt. Dessa frågor har inte ens behandlats i SKB:s säkerhetsanalys." Vidare tar man upp frågan om kapslarna, bentonitleeran och säkerhet över huvud taget.

Jag är glad om vi kommer underfund med att vi måste söka andra metoder, men egentligen är det kriminellt att "köra" en dag till, eftersom det inte finns någon godkänd metod.

Vi vet att när bränslet har gått igenom kärnkraftverket har radioaktiviteten höjts tre miljoner gånger. Så det här är alltså ett livsfarligt avfall.

Anf. 61 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! SKB ser på olika alternativ och ser också på vad som sker internationellt.

Regeringen har varken godkänt eller underkänt den metod som SKB har tittat på när det gäller t.ex. Storuman. Regeringen avser inte heller att binda sig innan det finns ett ordentligt underlag. Det vi från regeringen hittills har gjort är bl.a. att vi har föreskrivit vad vi vill ha i fortsättningen. Då har vi sagt att vi vill ha flera jämförbara alternativ som kan jämföras samtidigt och att kommunerna skall ha rätt till egna pengar.

Det är alltså inte fråga om ett informationsmonopol utan om att kommunerna har rätt till egna pengar när det gäller det här arbetet. Man får inte börja bygga på ett slutförvar utan att först begära tillstånd från regeringen.

Men det finns gott om tid att fortsätta det här arbetet. Jag tror nog att man skall hinna ta fram alla alternativ, titta ordentligt på dem och utvärdera det underlag som finns innan det är dags att lämna in en ansökan till regeringen.

Anf. 62 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Detta med att kommunerna skall få egna pengar var intressant att höra. Jag vet att det vid ett tidigare tillfälle har påpekats att kommunerna måste få det och att pengarna även skulle kunna användas till oberoende expertis. Det är detta som är viktigt för att man inte skall vara bunden med näbbar och klor till etablissemangen utan att man kan anlita oberoende expertis.

Men miljöministern och jag vet ju mycket väl att man nu har hållit på i 35-40 år för att försöka att hitta en lösning på avfallsproblemet. Nu senast var jag i Murmansk där man nästan förnekar att man har problem medan man har så att säga små flytande Tjernobyl. Man låter kärnavfallet hanteras på pråmar och fartyg osv. Detta är ju livsfarligt

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

för alla på den här planeten. Som situationen är kan avfallet läcka till både luft och vatten.

Eftersom det inte finns någon metod borde man stoppa kärnkraften helt och hållet. Sedan skulle förvaringen ske vid kärnkraftverken, i bassängerna som finns där och i centrala lagret för använt bränsle, därför att det ju inte finns någon erkänd metod.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1995/96:22 om förändring av EU:s jordbrukspolitik

Anf. 63 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Marie Wilén har frågat mig om vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förslaget om att överflytta medel från EU:s jordbruksbudget till LIFE skall bli en del av arbetet i den svenska kommittén för utarbetande av en svensk strategi för förändringen av CAP.

LIFE är en miljöfond som har som mål att bidra till utvecklingen och genomförandet av EU:s miljöpolitik. För närvarande förhandlas ett kommissionsförslag till ny förordning som skall gälla under fem år, 1996–1999. Budgeten föreslås för denna period vara 450 eller 600 miljoner ecu. Sverige har förordat det högre beloppet. Det fanns emellertid i ministerrådet en blockerande minoritet mot att höja beloppet. Det beslutades dock att frågan skulle diskuteras igen 1997.

EU:s jordbrukspolitik, CAP, omfattar årligen ca 36 miljarder ecu, dvs. mer än hälften av EU:s totala budget. Sverige har vid ett flertal tillfällen kritiserat CAP, både av miljömässiga och av ekonomiska skäl. I direktiven till kommittén som skall utarbeta förslag till reformering av CAP är miljömålen framträdande. Med hänsyn till den koppling som t.ex. finns mellan jordbruk och naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet ser jag det som naturligt att beakta möjligheterna att öka LIFE-budgeten, eftersom en stor del av LIFE-fondens medel skall användas till naturvårdsåtgärder.

Förändringen av CAP måste emellertid ses ur ett annat tidsperspektiv än denna period av LIFE, vilken omfattar tiden fram till sekelskiftet.

Anf. 64 MARIE WILÉN (c)

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet så mycket för svaret. Det har kanske rätat ut en del frågetecken som jag hade.

När jag tog del av det här förslaget ställde jag mig något undrande till förslagsprocessen, eftersom det har antagits direktiv till en parlamentarisk kommitté för reformering av EU:s gemensamma jordbrukspolitik, CAP. I det sammanhanget borde ett sådant här förslag övervägas. I miljöministerns förslag ingår ju att man skall ta pengar från EU:s jordbruksstöd.

Den svenska CAP-kommittén – om man kan uttrycka det så – kom ju till på bl.a. Centerns initiativ. Vi anser att den s.k. McSherry-

reformen, som beslutades 1992 i EU, bör ses som ett första steg i en grundlig reformering av CAP. Ett av de intressanta inslagen i 1992 års reform var ju införandet av EU:s miljöstödet. Man bör i Sveriges CAP-kommitté försöka att arbeta fram en gemensam hållning som kan drivas gentemot EU när det gäller ökad marknadsorientering, avreglering och ökad marknadsanpassning. Vi har en del att bidra med från Sverige.

Jag läste ett urklipp från DN som också reste litet frågetecken. Miljöminister Anna Lindh sade där att hon ville ta pengar från jordbruksstödet därför att detta leder till både sämre mat och sämre miljö. Det gör mig något fundersam när man kommer in på EU:s miljöstödet. Det finns ett uttalande av miljöministern från i våras om att hon med anledning av Centerns och socialdemokraternas jordbruksuppbyggnad inte tyckte att det var viktigt med miljöstödet till jordbruket. Därför undrar jag, fru talman, varför miljöministern inte anser att det är viktigt med EU:s miljöstödet inom jordbrukets område.

Anf. 65 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Vi har ju stora problem när det gäller EU:s jordbrukspolitik. Det ger oss, som också Marie Wilén känner till, stora miljöproblem. EU:s jordbrukspolitik bidrar till att förvärra t.ex. problemen i Östersjön och Nordsjön.

Det är inget fel i att EU ger miljöstödet. Men EU:s miljöstödet utgör ca 2 % av den totala jordbruksbudgeten. En stor del av de övriga 98 procenten bidrar tyvärr till ett direkt miljöskadligt jordbruk i ett antal EU-länder. Detta måste vi förändra. Vi har ändå haft en ganska stor samstämmighet i Sverige om att jordbrukspolitiken skall förändras.

Nu har väl diskussionerna om EU:s jordbrukspolitik kanske mer handlat om att det är viktigt att minska kostnaderna och att avreglera. Men jag tycker också att det är viktigt att man för in miljöaspekterna och visar att dagens jordbrukspolitik i EU faktiskt har miljöförstärkande effekter.

Därför tyckte vi att det var ett bra exempel att börja visa för andra länder vad den sortens stöd i stället skulle kunna användas till. De pengar som vi föreslår att man skall öka LIFE-budgeten med är en försvinnande liten del av EU:s totala jordbrukspolitik. Men det är ett exempel på hur man skulle kunna använda de gemensamma resurserna inom EU på ett oerhört mycket mer för miljön väsentligt bättre sätt.

Anf. 66 MARIE WILÉN (c)

Fru talman! Jag tackar miljöministern för klargörandet att hon inte ser EU:s miljöstödet i grunden som något negativt utan som något positivt. Det är en intressant utveckling av EU:s jordbruksstödet. Det ger möjligheter till öppna landskap, till en ny och ökad satsning på ekologisk odling i Sverige och möjligheter att se över de miljö känsliga områdena.

Vad gäller CAP är det sant att man där diskuterar frågor ur ekonomiska synpunkter, men den svenska CAP-kommittén har också fått i uppdrag att se över den för att nå syftena ökad marknadsorientering, avreglering som förhoppningsvis leder till lägre stödnivåer och ökad

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

miljöanpassning. De målen är rätt likvärdiga om jag uppfattat direktiven rätt.

Anf. 67 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Jag hyser stor förtröstan när det gäller min kollega Margareta Winbergs arbete för att förändra jordbrukspolitiken. Det var också glädjande att inför de andra miljöministrarna kunna redovisa att vi i Sverige har en situation där jordbruksministern och miljöministern är ense om att detta är ett exempel på hur man bättre kunde använda de gemensamma resurserna, att lägga dem på LIFE i stället för på jordbruket.

Jag vill också till Marie Wilén, till fru talmannen och till de fåtaliga ledamöter som finns i kammaren berätta att Sverige också har fått sitt första stöd ur EU:s miljöfond LIFE. Vi har t.ex. fått stöd till ett projekt för skydd av den vitryggiga hackspetten, och vi har också fått ett ordentligt stöd till Naturvårdsverkets myrskyddsplan för Sverige. Vi skall härmed kunna få ett stöd till att inköpa 17 myrmarksområden i Sverige.

Det är ett par positiva exempel på vad man kan använda LIFE till.

Anf. 68 MARIE WILÉN (c)

Fru talman! Jag tycker också att det är positiva exempel, så jag tackar för dem. Jag är inte motståndare till dem. Jag ville bara ställa frågan, för jag tyckte att det fanns litet frågetecken. De blev klarlagda i svaren.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1995/96:17 om jordskalvet under Ringhals

Anf. 69 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s)

Fru talman! Lennart Daléus har frågat mig vilka energipolitiska åtgärder regeringen avser vidta med anledning av jordskalvet i Halland.

Statens kärnkraftinspektion (SKI) har – som miljöministern nyss redovisat – fortlöpande analyserat och värderat riskbidragen från jordskalv i närheten av svenska kärnkraftverk. Arbetsläget redovisas regelbundet till regeringen i SKI:s årliga rapporter om säkerhetsläget vid de svenska kärnkraftverken.

Energikommissionen granskar nu bl.a. frågan om kärnkraftens roll i den svenska energiförsörjningen och tar i det sammanhanget hänsyn till de säkerhetsmässiga aspekterna på kärnkraften. Kommissionen grundar sina analyser på bl.a. underlag från säkerhetsmyndigheten SKI.

Det finns ingen anledning för regeringen att föregripa kommissionens överväganden och förslag när det gäller energipolitiken som en följd av den händelse som frågeställaren åberopar.

Anf. 70 LENNART DALEUS (c)

Fru talman! Jag tackar naturligtvis energiministern för svaret. Det är ett bra och korrekt svar, som ju belyser mycket av det som pågår när

det gäller SKI:s arbete och Energikommisionens arbete och som kan leda till ett energipolitiskt beslut. Vi vet att energiministern ser det som en mycket grannliga och viktig arbetsuppgift.

Jag har lärt mig i dag i diskussionen med miljöministern att det pågår avancerade energipolitiska förhandlingar med Maria Leissner, Ingvar Carlsson, Olof Johansson och ytterligare några. Det var en nyhet för mig. Det innebär att även sådana frågor som jag nu ställt till energiministern kanske skall placeras in i ett större sammanhang, och det accepterar jag. Men skälet till att jag ställde frågan är det som jag diskuterade med miljöministern, att här inträffar någonting som kan ha en avgörande påverkan på energisystemet. Då undrar man om det inte finns skäl att vid sidan av Energikommisionen och annat energipolitiskt arbete ta ett nytt tag, sätta sig ner ett ögonblick och fundera: Har någonting hänt som gör att vi kan riskera bortfall av ett mycket stort block i elförsörjningen? Behöver vi några avancerade nya bedömningar om hur vi skall få mer ström från Norrland till Sydsverige?

Det är närmast detta jag undrar om energiministern har hunnit fundera över. Föranleder detta något nytt? Nu tolkar jag energiministern så att det inte behövs, utan vi kan invänta Energikommisionens material och det energipolitiska beslutet. Men jag ser hur hallänningarna verkar litet oroade både av säkerhetsskäl och sannolikt också av energipolitiska skäl. Nu kan energiministern hallänningarna bättre än jag, men det kanske ändå vore intressant att höra om energiministern ser något omedelbart skäl att agera även energipolitiskt.

Anf. 71 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s)

Fru talman! Jag är ju hallänning, som Lennart Daléus konstaterade. Han ser ju hur lugn jag är.

Några förhandlingar i den vägen som Lennart Daléus här talar om pågår inte. Jag bedömer inte att det finns någon omedelbar alarmerande risk med anledning av det som hänt i Ringhals. Jag tror att det är lugnast med den tågordning som vi synes vara överens om, att Energikommisionen lägger fram sitt betänkande den 1 december. Där har den med bl.a. en tung del om de säkerhetsmässiga aspekterna. Sedan skall detta mycket digra material ut på en omfattande remiss. Det är möjligt att det vid de överläggningar som förs i det sammanhanget från olika håll kommer att begäras kompletterande material. Då skall vi naturligtvis vara öppna för det. Vi skall vara mycket noggranna när vi bereder det här ärendet. Men jag ser inte att händelsen i Halland ger någon som helst anledning till att ändra på tågordningen när det gäller Energikommisionens arbete.

Anf. 72 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Jag skall kanske inte fortsätta. Det verkar rimligt. Om man inte bedömer detta så att det kan vara grund för en snabb omprövning av något elmoment i energiförsörjningen, skall man antagligen invänta Energikommisionens arbete och det energipolitiska beslutet för att få de såväl säkerhetsmässiga som energipolitiska bedömningarna.

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Jag skall korrigera energiministern på en punkt. Energiministern var inte i kammaren tidigare, men jag har inte berört frågan om några avancerade förhandlingar. Däremot har energiministerns kollega berättat och namngivit vilka förhandlingar som pågår. Det är ingenting som jag menar är avgörande för den här frågan. Jag har respekt för att arbetet fortsätter och att även den här hanteringen tas upp efter Energi-kommissionen.

Jag tackar än en gång för svaret.

Anf. 73 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s)

Fru talman! Jag fick en lapp från miljöministern där hon förklarar att det inte alls var så hon hade uttryckt sig.

Sedan måste jag säga att jag är mycket glad för den öppenhet som Lennart Daléus visar. Det bådär gott för de kommande energipolitiska överläggningarna.

Anf. 74 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Nu skall jag inte tjata om vad som har sagts i kammaren. Det finns redovisat i protokollet, och det är enkelt för oss att titta efter vad som har sagts i kammaren i denna fråga i dag.

Jag delar gärna energiministerns uppfattning att man med stor öppenhet kan komma långt i den energipolitiska diskussionen, som är nödvändig och som bör följas av ett beslut som för undan flera av kypphästarna från energipolitiken för en lång tid framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1995/96:1 om våldet i skolan

Anf. 75 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Sten Tolgfors har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att komma till rätta med våldet i skolan.

Jag vill först och främst säga att den senaste tidens händelser med svåra fall av våldsdåd gör mig allvarligt oroad. Det är bra att dessa frågor uppmärksammas, och de har många gånger diskuterats här i riksdagen.

Själv besvarade jag den 23 mars i år en interpellation från Sten Tolgfors om vad regeringen skulle göra för att se till att skollagens intentioner angående insatser mot mobbning skulle uppfyllas, vad jag ville göra för att stoppa våldet i skolan och om jag var beredd att utreda effekterna av att ge skollagningen anmälningsplikt för våld och grova trakasserier i skolan.

Som ett tillägg till det svar som jag då gav vill jag säga att det inom regeringskansliet nu pågår ett arbete med en handledning mot våld. Handledningen kommer att innehålla konkreta tips och idéer till alla som aktivt vill göra en insats mot våld – enskilda, organisationer, grupper, skolor, företag, kommuner, studieförbund osv.

Jag är övertygad om att man i de flesta skolor i dag har upprättat ett åtgärdsprogram för att motverka alla former av våld, trakasserier och mobbning. Det kan jag också se genom många av de brev som kommer till mig med beskrivningar av hur man gör i olika skolor för att komma till rätta med problemen.

Jag vill också, med anledning av den debatt som har förts under den senaste tiden, säga att skolan aldrig stillatigande får acceptera att elever propagerar för odemokratiska, intoleranta eller rasistiska åsikter. Skolan måste alltid ingripa mot rasism och främlingsfientlighet och får inte vika från sitt uppdrag att fostra elever till demokratiska medborgare. Här vilar ett stort ansvar på lärare och skolledare.

I skollagen slås fast att verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att de som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde. Detta följs upp i läroplanen genom att skolan skall ansvara för att ge eleverna kunskap om grunderna för samhällets lagar och normer samt om rättigheter och skyldigheter, ge respekt för andra människors egenvärde och ta avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling. På många skolor görs redan i dag ett bra arbete för att utveckla tolerans, demokrati och respekt för alla människors lika värde.

I läroplanen anges också skyldigheten att ha utvecklingssamtal. Samtalet skall vara en fortlöpande dialog mellan eleven, elevens vårdnadshavare och skolan om elevens skolgång. Genom dessa samtal framkommer inte bara kunskapsutvecklingen utan också den sociala utvecklingen. I och med utvecklingssamtalen skapas regelmässigt möjligheter för eleven att uppmärksamma omgivningen på problem som eventuellt finns. Härigenom borde också möjligheten att stävja allvarliga problem kunna öka. Med detta som grund har skolan ett ansvar för att ett åtgärdsprogram upprättas för eleven om så är nödvändigt.

Även om skolorna och jag själv som skolminister självklart har ett särskilt ansvar för arbetet mot våld och mobbning i skolan, har också hela samhället ett ansvar, och det är vi som samhällsmedborgare som måste ta ställning till vilket samhällsklimat vi vill ha. Vi vuxna måste ställa upp och också reagera och ingripa när vi ser att barn eller ungdomar utsätts för övergrepp, trakasserier, våld eller mobbning.

Jag har inte för avsikt att vidta några ytterligare åtgärder för närvarande. Däremot vill jag återigen peka på att vi mycket noga måste följa den utveckling som sker och att vi alla måste känna vårt ansvar för att motverka alla typer av våldstendenser både inom skolan och i samhället i övrigt.

Anf. 76 STEN TOLGFORS (m)

Fru talman! Jag måste tillstå att jag blir lika besviken varje gång som jag hör skolministern prata om mobbningsproblematiken. Vi är nu som tidigare överens om att problemet är allvarligt, men det verkar inte som om något nytt är att vänta, nu eller någonsin, från Ylva Johansson. Det räcker inte att komma med tips och idéer om hur våldet och mobb-

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

ningen skall hanteras, utan det krävs handling. Ibland undrar jag om skolministerns fantasi räcker för att hon skall se allvaret i detta.

När det gäller våld och mobbning i skolan stämmer uttrycket ”det börjar med en nål och slutar med en silverskål”. De som mobbar andra i tidig skolålder är överrepresenterade i senare brottslighet, i våld och annan kriminalitet, längre fram. Det ligger därför i allas intresse att vi tidigt vidtar kraftfulla åtgärder för att stoppa övergreppen. Jag skulle rent av vilja hävda att det är omöjligt att diskutera problematiken med ungdomsvåld utan att samtidigt bry sig om att mobbningen är en inkörsport till den typen av problem.

Det är i dag svårt att säga hur vanligt renodlat våld är i skolan. Det finns ett mörkertal, eftersom man inte rapporterar allt. Elever anmäler inte alltid våld i skolan. Skolsköterskor klassar skador som olyckor, skolledningar polisanmäler inte alltid allvarliga incidenter. Vi är på väg att få – om vi inte redan har fått det – ett separat rättssystem i skolan. Det är allvarligt och sänder fel signaler.

Det som är misshandel, hot och trakasserier på gatan och därmed tas på stort allvar hanteras alltför ofta internt i skolans eget rättssystem. Jag menar att det krävs en anmälningsplikt som ger rätt signal, en bättre bild av läget i skolan och större möjligheter att upptäcka och ta tag i problemen i tid.

Det är riktigt att jag interPELLERADE Ylva Johansson under det förra riksdagsåret. Vi delade även då synen att detta är ett problem, men inget nytt har gjorts. Det är sju månader sedan. Lek med tanken att 100 000 vuxna skulle vara utsatta för kränkningar i sitt dagliga liv! Vilken debatt skulle inte detta föranleda!

Anf. 77 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Sten Tolgfors gör det litet lätt för sig genom att tro att skolministern, regeringen eller för den delen riksdagen omedelbart kan stoppa övergrepp som pågår innanför eller utanför skolan. Det är tyvärr inte så enkelt. Det som vi är ansvariga för på vår nivå är de styrmedel, de lagar och målsättningar som gäller för skolan.

Sedan knappt två månader tillbaka gäller den nya läroplanen i grundskolan. Där åläggs rektor särskilda skyldigheter när det gäller arbetet emot mobbning. De erfarenheter som jag har fått, de signaler som jag hittills har hunnit få in från skolorna från den tid som hunnit gå under den nya läroplanen, tyder på att man tar allvarligt på den här uppgiften. Även om det finns anledning för oss att uppmärksamma de fall där skolor inte tar tillräckligt allvarligt på sin uppgift eller där skolledningen inte har tillräcklig kännedom om de problem som finns, är det också viktigt att vi uppmärksammar de skolor där det pågår ett bra arbete och där man faktiskt når resultat. Det finns också ett antal sådana skolor.

För att det inte skall råda några missförstånd vill jag också säga – något som vi även diskuterade i mars – att misshandel, trakasserier, hot och våld som är brott på gatan likaledes är brott i skolan. Det råder inte något annat rättsläge i skolan än i samhället i övrigt.

Anf. 78 STEN TOLGFORS (m)

Fru talman! Det är rätt att det som vi skall göra på vår nivå är att skapa möjligheter att hantera de konkreta problemen på andra nivåer. För det krävs att vi satsar mer på kompetensutveckling av hela skolans personal, så att man kan upptäcka och reagera mot mobbningen. Det krävs att vi tar krafttag för att skollagens intentioner verkligen uppfylls. Jag tror att det krävs – det har erfarenheterna visat – en anmälningsplikt, så att vi verkligen får samma lagar i och utanför skolan.

Låt mig anföra litet statistik. Det gjordes nyligen en undersökning bland 3 000 elever i Örebros gymnasieskolor. 25 % av eleverna säger att mobbning förekommer. Endast 7 % säger att de inte känner till någon mobbning. 63 % säger att man inte alls eller inte särskilt mycket pratar om mobbning i skolan. Endast 1 % säger att man gör det i hög grad. Det kanske otäckaste är att 6 % medger att de under den senaste terminen har utsatt andra för mobbning. Detta är den verklighet som vi måste utgå från och agera från.

Anf. 79 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Det senaste kan vi vara överens om. Det är denna verklighet som vi har att agera utifrån. För att vi skall kunna få några resultat i det arbetet är det viktigt att vi ser till de behov som faktiskt finns. Då måste vi också lyssna på dem som hittills har bedrivit ett framgångsrikt arbete i skolorna. Vi måste också se efter vilka problem som finns på de skolor där man inte har bedrivit ett framgångsrikt arbete.

Det som Sten Tolgfors nu talar om, att ge kompetensutveckling och att med olika åtgärder se till att skollagens intentioner och läroplanens målsättningar faktiskt uppfylls, är det som Sten Tolgfors i sitt första inlägg litet raljerande kallade lösa tips och idéer. Det handlar inte bara om tips och idéer utan om att det är statens ansvar att undersöka på vilket sätt vi kan stödja den verksamhet och utveckling som är bra i skolan. Vi skall ge andra riktlinjer och styrregler för de skolor som hittills inte har påbörjat framtagandet av åtgärdsprogram mot mobbning och arbetet mot våldet. Vi skall uppmärksamma dessa frågor på ett sådant sätt att det leder till resultat ute i skolorna.

Anf. 80 STEN TOLGFORS (m)

Fru talman! Jag raljerade inte. Jag citerade bara skolministern, ingenting annat.

Jag vet inte hur många gånger jag, när jag varit ute i skolor och talat med skolledningar, skolpolitiker och lokalpolitiker om mobbning, fått höra: Mobbning är fruktansvärt – men vilken tur att vi inte har någon sådan här. Likväl vet vi att den finns överallt. 100 000 barn eller en och en halv årskull beräknas vara drabbade.

Jag kan fortsätta med några ytterligare siffror från den utredning som jag talat om. 88 % säger att de är trygga i skolan, och det är naturligtvis bra, men det innebär också att 12 % inte är det utan känner oro inför att gå till skolan. Detta påverkar naturligtvis också skolans möjligheter att förmedla kunskap till barn och ungdomar. Om man är otrygg i sin tillvaro i skolan och utsätts för kränkningar, har man svårt

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

att ta till sig kunskap, och det hänger med hela livet. Det är alltså inte enbart en av kränkningarna skadad självbild som hänger med, utan man kan också missa kunskap som är nödvändig för framtiden.

Anf. 81 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Jag vill gärna också säga att det inte bara är de som utsätts för mobbning och grova våldsbrott som drabbas. Det handlar inte bara om de elevernas kunskapsutveckling. Det är illa nog, men det påverkar också klimatet för hela skolan. Det räcker att en elev på en skola är utsatt för mobbning eller trakasserier för att alla andra elever på skolan skall lära sig något om hur de vuxna på skolan hanterar detta problem. Då är det oerhört viktigt om de får lära sig att de vuxna blundar för problemet eller om de får lära sig att de vuxna vidtar åtgärder och inte tolererar sådana övergrepp. Därför är det så viktigt att vi kan bedriva ett bra arbete mot mobbning och våld.

Även om det återstår oerhört mycket och även om problemen fortfarande är mycket stora, tycker jag att vi skall uppmärksamma detta. Men vi skall också uppmärksamma de skolor där man gör ett bra arbete, de många skolor där man faktiskt under den senaste tiden, under det nyligen påbörjade läsåret har dragit i gång ett nytt arbete. Man har prövat nya arbetsmetoder och inlett detta med enkäter för att kartlägga hur stort problemet är på den egna skolan.

Anf. 82 STEN TOLGFORS (m)

Fru talman! Jag är helt överens med skolministern om att vi måste lyfta fram de goda exemplen. Men vi måste faktiskt också se till att höja lägsta nivån i arbetet mot mobbningen.

Mobbningen är i dag ett folkhälsoproblem och ingenting annat. Lek med tanken hur många som är berörda! 100 000 barn är direkt berörda. Hur många föräldrar, syskon, far- och morföräldrar är det som är berörda? Vi kanske är uppe i en dryg halvmiljon svenskar som mer eller mindre regelbundet mår illa av detta. Det är ett seriöst folkhälsoproblem.

Det är också en könsfråga. Killar och tjejer svarar helt olika på hur mycket av mobbningen man ser, hur stort man upplever problemet och kanske till och med vad man anser skall göras åt det.

En siffra som jag också vill citera från den nämnda utredningen och som är oerhört allvarlig, även om den är subjektiv, är att 31 % pratar om att de sett mobbning från lärare. Det är en fullständigt oacceptabel situation, även om jag också förstår att det är ytterligt få lärare som gör detta medvetet. Men det måste upp till diskussion.

Samma sak gäller vad som är mobbning. Jag kallar det någon form av systematiska kränkningar, som Ylva Johansson och jag gemensamt måste ta krafttag för att få att upphöra.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Nya riksdagsledamöter

Talmannen meddelade att enligt protokoll från Riksskatteverket hade till nya ledamöter fr.o.m. den 10 oktober 1995 utsetts för

Stockholms kommuns valkrets

Henrik S Järrel (m)
Carl Erik Hedlund (m)
Inger Segelström (s)
Bo Könberg (fp)

Södermanlands läns valkrets

Laila Bjurling (s)

Malmöhus läns södra valkrets

Annika Jonsell (m)

Skaraborgs läns valkrets

Lars Hjertén (m)

30 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositioner

- 1995/96:16 Ändrade regler om bärgning
- 1995/96:21 Frister vid anhållande och häktning
- 1995/96:24 Framtida organisation m.m. för fordonsbeskattningen
- 1995/96:26 Vissa ändringar i varumärkeslagen och firmalagen som en följd av rådets förordning om gemenskapsvarumärken
- 1995/96:27 Europaavtalet mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater och Estland
- 1995/96:28 Europaavtalet mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater och Lettland
- 1995/96:29 Europaavtalet mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater och Litauen
- 1995/96:41 Internationella institutet för demokrati och fria val med säte i Stockholm, m.m
- 1995/96:45 Mervärdesskatt på allmänna nyhetstidningar
- 1995/96:47 Vissa ändringar i föräldrabalken
- 1995/96:51 Fortsatt giltighet av lagen om samhällstjänst
- 1995/96:53 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Argentina
- 1995/96:60 Insättningsgaranti
- 1995/96:62 Ändringar i kapitaltäckningsreglerna m.m.
- 1995/96:67 Användningen av vissa medel för arbetsmarknadspolitiska åtgärder
- 1995/96:72 Ekonomisk reglering mellan landsting och kommuner med anledning av ökat kommunalt ansvar för psykiskt störda

Prot. 1995/96:5

10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:5
10 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Motioner
med anledning av förs. 1994/95:RR13 Riksdagens revisorers förslag
angående den svenska kriminalvården
1995/96:Jul av Gun Hellsvik m.fl. (m)

med anledning av förs. 1994/95:RR14 Riksdagens revisorers förslag
angående information och resultatstyrning
1995/96:Fi1 av Johan Lönnroth m.fl. (v)

31 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 5 oktober

1995/96:6 av Göte Jonsson (m) till socialministern om en riksnorm
rörande ekonomiskt bistånd

den 9 oktober

1995/96:7 av Roy Ottosson (mp) till statsrådet Leif Blomberg om
flyktingar och barnkonventionen

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens
snabbprotokoll den 10 oktober.

32 § Kammaren åtskildes kl. 15.43.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Prot. 1995/96:5
10 oktober

1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen.....	<i>Fel! Okänt växelargument.</i>	1
2 § Ledighet.....		1
3 § Antalet ledamöter i utskotten.....		1
4 § Val av 17 ledamöter i samtliga utskott		1
Anf. 1 SVEN HULTERSTRÖM (s)		1
5 § Val av 17 suppleanter i samtliga utskott		8
6 § Utökning av antalet suppleanter i utskotten och EU- nämnden		15
7 § Val av extra suppleanter i samtliga utskott och EU- nämnden		15
8 § Avsägelse		18
9 § Ansökan om ledighet.....		20
10 § Anmälan om kompletteringsval		20
11 § Kallelse till utskottssammanträde.....		21
12 § Justering av protokoll.....		22
13 § Hänvisning av ärenden till utskott.....		22
14 § Anmälan av svar på skriftliga frågor		22
15 § Anmälan om frågor		22
1995/96:12 av <i>Eva Goës</i> (mp) till statsministern om prov- sprängningarna av kärnvapen		22
1995/96:13 av <i>Per Lager</i> (mp) till utrikesministern om Mordechai Vanunu		22
1995/96:14 av <i>Kia Andreasson</i> (mp) till justitieministern om rasistiskt våld		22
1995/96:15 av <i>Lena Klevenås</i> (s) till miljöministern om gränsöverskridande föroreningar vad avser Östersjön		22
1995/96:16 av <i>Lennart Daléus</i> (c) till miljöministern om jordskalv och kärnkraft		22

Prot. 1995/96:5
10 oktober

1995/96:17 av *Lennart Daléus* (c) till statsrådet Jörgen Andersson om jordskalvet under Ringhals
1995/96:18 av *Marianne Andersson* (c) till statsrådet Leif Blomberg om judar från f.d. Sovjetunionen
1995/96:19 av *Lennart Daléus* (c) till miljöministern om tillståndsprovning för Oskarshamn 1
1995/96:20 av *Eva Goës* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson om tillståndsprovning för Ringhals 2
1995/96:21 av *Eva Goës* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson om slutförvaring av kärnkraftsavfall
1995/96:22 av *Marie Wilén* (c) till miljöministern om förändring av EU:s jordbrukspolitik
1995/96:23 av *Marianne Andersson* (c) till näringsministern om marknadsföringen av Sverige
1995/96:24 av *Lennart Daléus* (c) till justitieministern om kraftföretagens ansvar vid kärnkraftsolyckor
1995/96:25 av *Margitta Edgren* (fp) till socialministern om vårdbehövandes möjlighet att byta kommun
1995/96:26 av *Sten Andersson* (m) till kulturministern om professionell boxning i Sverige
1995/96:27 av *Britt-Marie Danestig-Olofsson* (v) till utbildningsministern om utbildningssatsningarna som finansieras av arbetsmarknadspolitiska medel

Ajournering.....

Återupptagna förhandlingar

16 § Svar på fråga 1995/96:11 om lågavlönade kvinnor

Anf. 2 Statsrådet MONA SAHLIN (s)

Anf. 3 INGER SEGELSTRÖM (s)

Anf. 4 Statsrådet MONA SAHLIN (s)

Anf. 5 INGER SEGELSTRÖM (s)

Anf. 6 Statsrådet MONA SAHLIN (s)

Anf. 7 INGER SEGELSTRÖM (s)

Anf. 8 Statsrådet MONA SAHLIN (s)

17 § Svar på fråga 1995/96:4 om antipersonella minor

Anf. 9 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s).....

Anf. 10 EVA ZETTERBERG (v).....

Anf. 11 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s).....

Anf. 12 EVA ZETTERBERG (v).....

18 § Svar på fråga 1995/96:2 om priset på handelsgödsel.....

Anf. 13 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Anf. 14 CARL G NILSSON (m).....

Anf. 15 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Anf. 16	CARL G NILSSON (m)	Prot. 1995/96:5	29
Anf. 17	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	10 oktober	29
Anf. 18	CARL G NILSSON (m)		29
19 § Svar på fråga 1995/96:9 om mjölkproducenterna			30
Anf. 19	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)		30
Anf. 20	LENNART BRUNANDER (c)		30
Anf. 21	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)		31
Anf. 22	LENNART BRUNANDER (c)		31
Anf. 23	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)		32
Anf. 24	LENNART BRUNANDER (c)		32
Anf. 25	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)		32
Anf. 26	LENNART BRUNANDER (c)		33
20 § Svar på fråga 1995/96:8 om kalkning			33
Anf. 27	Miljöminister ANNA LINDH (s)		33
Anf. 28	DAN ERICSSON (kds)		33
Anf. 29	Miljöminister ANNA LINDH (s)		34
Anf. 30	DAN ERICSSON (kds)		34
Anf. 31	Miljöminister ANNA LINDH (s)		34
Anf. 32	DAN ERICSSON (kds)		34
21 § Svar på fråga 1995/96:15 om gränsöverskridande föroreningar vad avser Östersjön			35
Anf. 33	Miljöminister ANNA LINDH (s)		35
Anf. 34	LENA KLEVENÅS (s)		35
Anf. 35	Miljöminister ANNA LINDH (s)		36
Anf. 36	LENA KLEVENÅS (s)		36
Anf. 37	Miljöminister ANNA LINDH (s)		37
Anf. 38	LENA KLEVENÅS (s)		37
22 § Svar på fråga 1995/96:16 om jordskalv och kärnkraft			37
Anf. 39	Miljöminister ANNA LINDH (s)		37
Anf. 40	LENNART DALÉUS (c)		38
Anf. 41	Miljöminister ANNA LINDH (s)		39
Anf. 42	LENNART DALÉUS (c)		39
Anf. 43	Miljöminister ANNA LINDH (s)		39
Anf. 44	LENNART DALÉUS (c)		40
23 § Svar på fråga 1995/96:19 om tillståndsprövning för Oskarshamn 1			40
Anf. 45	Miljöminister ANNA LINDH (s)		40
Anf. 46	LENNART DALÉUS (c)		41
Anf. 47	Miljöminister ANNA LINDH (s)		42
Anf. 48	LENNART DALÉUS (c)		42
Anf. 49	Miljöminister ANNA LINDH (s)		42
Anf. 50	LENNART DALÉUS (c)		43

Prot. 1995/96:5
10 oktober

Anf. 51 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Anf. 52 LENNART DALÉUS (c)

24 § Svar på fråga 1995/96:20 om tillståndsprövning för Ringhals 2

Anf. 53 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Anf. 54 EVA GOËS (mp).....
Anf. 55 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Anf. 56 EVA GOËS (mp).....
Anf. 57 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Anf. 58 EVA GOËS (mp).....

25 § Svar på fråga 1995/96:21 om slutförvaring av kärnkraftsavfall.....

Anf. 59 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Anf. 60 EVA GOËS (mp).....
Anf. 61 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Anf. 62 EVA GOËS (mp).....

26 § Svar på fråga 1995/96:22 om förändring av EU:s jordbrukspolitik

Anf. 63 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Anf. 64 MARIE WILÉN (c).....
Anf. 65 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Anf. 66 MARIE WILÉN (c).....
Anf. 67 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Anf. 68 MARIE WILÉN (c).....

27 § Svar på fråga 1995/96:17 om jordskalvet under Ringhals

Anf. 69 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s).....
Anf. 70 LENNART DALÉUS (c)
Anf. 71 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s).....
Anf. 72 LENNART DALÉUS (c)
Anf. 73 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s).....
Anf. 74 LENNART DALÉUS (c)

28 § Svar på fråga 1995/96:1 om våldet i skolan.....

Anf. 75 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....
Anf. 76 STEN TOLGFORS (m).....
Anf. 77 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....
Anf. 78 STEN TOLGFORS (m).....
Anf. 79 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....
Anf. 80 STEN TOLGFORS (m).....
Anf. 81 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....
Anf. 82 STEN TOLGFORS (m).....

29 § Nya riksdagsledamöter.....

30 § Bordläggning	Prot. 1995/96:5.....	57
	10 oktober	
31 § Anmälan om interpellationer		58
1995/96:6 av Göte Jonsson (m) till socialministern om en riksnorm rörande ekonomiskt bistånd		58
1995/96:7 av Roy Ottosson (mp) till statsrådet Leif Blom- berg om flyktingar och barnkonventionen		58
32 § Kammaren åtskildes kl. 15.43.		58